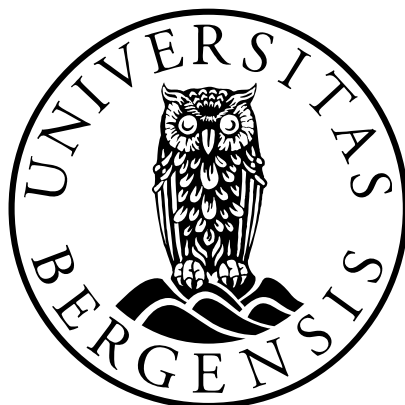

Arbeidsgivers styringsrett overfor uavhengige dommere

*I hvilken grad ulike arbeidsgiverfunksjoner kan
utøve styringsrett uten at det utfordrer kravet om
uavhengighet*

Kandidatnummer: 89

Antall ord: 14 379

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. desember 2019

Innholdsfortegnelse

Innhold

Kapittel 1: Innledning	4
1.1 Oppgavens tema	4
1.2 Aktualitet og kontekst.....	4
1.3 Metode og kildebruk.....	6
1.4 Særlig om internasjonale kilder	7
1.4.1 Relevante internasjonale anbefalinger	8
1.5. Avgrensninger	9
Kapittel 2: Dommernes uavhengighet	11
2.1 Innledning	11
2.2. De konstitusjonelle forutsetninger for den enkelte dommers uavhengighet.....	11
2.3 Internasjonale krav og gjennomføring i norsk rett	13
2.3.1 Manner of appointment	14
2.3.2 The existence of guarantees against outside pressures	14
2.3.3 Term of office.....	15
2.3.4 The appearance of independence.....	16
Kapittel 3: Arbeidsgivers rolle	18
3.1. Innledning	18
3.2 Generelt om styringsretten.....	18
3.3 Dommerens arbeidsgiver	19
3.4 Organisering av domstolene	20
3.5 Domstollederens rolle	20
3.6 Domstoladministrasjonens rolle	21
3.7 Tilsynsutvalget for dommere sin rolle	21
Kapittel 4: Tildeling av saker	23
4.1 Innledning	23
4.2 Rettslig regulering.....	23
4.3 Fravikelse av tilfældighetsprinsippet	25
4.3.1 Fravikelse grunnet saksavvikling.....	26
4.3.2 Fravikelse grunnet spesialisering	27
4.3.3 Fravikelse grunnet personalansvar	27
4.4 Tillitsskapende fravikelse av tilfældighetsprinsippet	28
4.5 Omfordeling av saker	29
4.6 Særlig om tildeling av saker til midlertidige dommere.....	31

Kapittel 5: Bruk av elektroniske verktøy	34
5.1. Innledning	34
5.2 Rettslig utgangspunkt	35
5.3 Begrensninger i utvikling av elektroniske verktøy.....	35
5.4 Dommerens plikt til å benytte seg av elektroniske verktøy	37
Kapittel 6: Rettledning og irettesettelse av dommeren	39
6.1 Innledning	39
6.2 Disiplinærorganets oppgaver	39
6.3 Disiplinærorganets saksbehandling	40
6.4 Disiplinærorganets styringsadgang	40
6.4.1 Dommerens atferd	41
6.4.2 Sen saksbehandling	43
6.5 Disiplinærvedtakets virkning	44
Kapittel 7: Avsluttende kommentarer.....	45
Litteraturliste	46

Kapittel 1: Innledning

1.1 Oppgavens tema

Temaet for oppgaven er arbeidsgivers styringsrett overfor dommere. Fokuset er på arbeidsgivers adgang til å treffe beslutninger som gjelder utføring av arbeidet, herunder advarsler og tilrettevisninger for mangelfull arbeidsutførelse.

Ethvert ansettelsesforhold består av en arbeidsgiver og en arbeidstaker. Arbeidsforholdet etableres ved inngåelse av en arbeidskontrakt. Kontrakten er grunnlag for et gjensidig plikt- og rettighetsforhold der arbeidstakeren er underordnet arbeidsgiveren.¹ Dette gjør at arbeidsgiver har en viss styringsrett overfor arbeidstakeren, men i tilfeller der den ansatte er en dommer etter domstoloven § 52 er denne retten kraftig innskrenket.² Grunnlaget for innskrenkningen har konstitusjonell rang. Ifølge Grunnlovens § 95 første ledd skal domstolen og den enkelte dommer være uavhengige.³ Styringsretten er ikke lovregulert, men kravet om uavhengighet setter en begrensning for hva arbeidsgiver kan bestemme overfor en dommer. Den ordinære styringsretten må derfor tilpasses slik at kravet om konstitusjonell uavhengighet ivaretas.

Hvem som skal regnes som dommerens arbeidsgiver er ikke entydig. Overordnet kan det sies at det er staten som er arbeidsgiveren, men de ulike arbeidsgiverfunksjonene er plassert hos forskjellige aktører. Den overordnede problemstillingen i oppgaven er i hvilken grad de ulike arbeidsgiverfunksjonene kan utøve styringsrett overfor uavhengige dommere. Sentrale spørsmål i oppgaven er hva som legges i kravet om uavhengige dommere, hvem som utøver styringsrett overfor en dommer, hva slags styringskompetanse de ulike aktørene har og i hvilken grad de kan benytte seg av sin styringskompetanse uten at det utfordrer kravet om uavhengige dommere. Tematikken i oppgaven retter seg således primært mot to rettsområder – konstitusjonell rett og arbeidsrett. De ulike rettsområdene presenteres generelt før de konkrete spørsmålene drøftes.

1.2 Aktualitet og kontekst

For en fungerende rettstat, er det en forutsetning at domstolen er uavhengig. Dette innebærer at det må være et rettslig rammeverk som verner om uavhengigheten. Samtidig har samfunnet en forventning om at domstolene skal fylle sin rolle på en god og effektiv måte. I en

---

¹ Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) kapittel 2

² Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstoloven)

³ Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814

arbeidsrettslig sammenheng kan forventningene sammenlignes med krav til arbeidsresultat. For å levere det som er forventet kan arbeidsgiver organisere, lede, fordele og kontrollere arbeidet på en formålstjenlig måte. Dette er kjent som arbeidsgivers styringsrett.⁴ Grunnet dommernes særegne arbeidsrettslige stilling er spørsmålet hvordan arbeidsgiver kan bruke styringsretten på en måte som sikrer at domstolene leverer det som er forventet, samtidig som at prinsippet om uavhengige dommere ikke utfordres. Det som gir temaet aktualitet i dag er både nasjonale og internasjonale forhold.

På det nasjonale plan er arbeidet til Domstolkommisjonen godt i gang, og de skal levere sin utredning om de norske domstolers organisering i 2020. Domstolkommisjonen er nedsatt av regjeringen for å vurdere blant annet hvordan domstolene bør organiseres for å være best mulig rustet til å svare til samfunnets forventninger om effektivitet og kvalitet, samtidig som kravet om uavhengighet skal ivaretas.⁵ I mandatet til domstolkommisjonen står det blant annet at utvalget skal utrede «hvilke krav til uavhengighet for dommere og domstolene som statsmakt som følger av konstitusjonelle og internasjonale normer» og «grensene for domstolleders styringsrett overfor den enkelte dommer».

Internasjonalt er det særlig de østlige deler av Europa som er interessante. I de senere år har domstolenes uavhengighet i enkelte stater blitt satt under press.⁶ Ved at den lovgivende makt har foretatt isolert sett mindre regelendringer, har den utøvende statsmakt fått store påvirkningsmuligheter i domstolene.⁷ For å unngå at noe lignende skal kunne skje i Norge, trenger vi robust regelverk som verner om domstolenes og dommernes uavhengighet. Dersom man skal undersøke om norsk rett er robust nok til å hindre et slikt inngrep, må man ta utgangspunkt i det gjeldende regelverket om domstolenes og den enkelte dommers uavhengighet – både eksternt og internt.

For å vise balansegangen mellom styringsrett og uavhengighet fokuseres det på tre forskjellige områder der arbeidsgiver har styringsrett overfor dommeren.

Det første området er domstolleder sin kompetanse til å fordele saker mellom dommere. I 2017 utga European Networks of Councils for the Judiciary (ENCJ) en rapport om uavhengighet i medlemslandenes domstoler. ENCJ er en organisasjon som har til oppgave å gi råd og anbefalinger i spørsmål knyttet til de nasjonale domstolene. I rapporten fikk Norge

---

⁴ Rt. 2000 s. 1602 (Nøkk-dommen)

⁵ Domstolkommisjonen sitt mandat (11. august 2017)

⁶ Se blant annet Europakommisjonen mot Polen Case C-619/18 og Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) sin rapport *Independence of the judiciary under Attack in Hungary* av 12. September 2018

⁷ I Polen ble blant annet den øvre aldersgrense for dommere senket. Dette førte til at en vesentlig andel av dommerne ble tvunget til å gå av og regjeringen kunne utnevne dommere som var mer vennlig innstilt til dem.

en lav score på uavhengighet i forbindelse med sakstildeling.⁸ Årsaken til dette er at det i liten grad er et fast og transparent system for sakstildeling og omfordeling. I den forbindelse er det interessant å undersøke styringsadgangen og –mulighetene ved tildeling og omfordeling av saker.

Det andre området er Domstoladministrasjonens adgang til bestemme hvilke elektroniske arbeidsverktøy en dommer kan eller skal benytte. I 2004 etablerte Domstoladministrasjonen et prosjekt som skulle sikre god ressursutnyttelse i domstolene. Prosjektet ble kalt LOK-prosjektet og avga sin sluttrapport i 2007.⁹ En av delrapportene tok sikte på å utrede om man kunne pålegge dommeren å benytte seg av elektroniske verktøy i saksbehandlingen.

Konklusjonen var at dette lå innenfor det arbeidsgiver kunne pålegge dommeren. Siden den gang har den digitale rettshverdagen utviklet seg betydelig, og spørsmålet er om konklusjonen til LOK-prosjektet står seg like godt i dag, eller om vurderingene må nyanseres. Det som gjør dette særlig aktuelt er prosjektet «Digitale domstoler». Prosjektet, som hadde oppstart i 2017, har ført til flere nye digitale arbeidsverktøy i domstolene.

Det tredje området er Tilsynsutvalget for dommere sin kompetanse til å rettlede og irettesette en dommer. For at folket skal ha tillit til domstolene, er det viktig at dommere handler og opptrer på en måte som er i tråd med god dommerskikk. For at dommeren og andre aktører i retten skal vite hva som kan forventes av en dommer, er disse rettesnorene offentlig tilgjengelige.¹⁰ For å kontrollere at dommere handler i tråd med det som er forventet, har Tilsynsutvalget for dommere mulighet til å beslutte disiplinærreaksjoner og avgi uttalelser angående hva som forventes av en dommer.¹¹

1.3 Metode og kildebruk

Utgangspunktet for oppgaven er de rettslige rammene for arbeidsgivers styringsrett overfor uavhengige dommere. For å kunne fastslå hvordan arbeidsgiver kan styre en dommer, må man først avklare kravet om uavhengighet. Dette redegjøres for i kapittel 2. Oppgaven tar her utgangspunkt i de konstitusjonelle bestemmelsene på området. For å få et helhetlig bilde av dette kravet, må man undersøke EMDs praksis tilknyttet EMK. art. 6(1).¹² Konkretiseringen

---

⁸ ENCJ: *Independence, Accountability and Quality of the Judiciary – Performance Indicators* (2017), s. 29.

⁹ Forkortelse for “Ledelse-organisering-kompetanse”

¹⁰ Den norske Dommerforening, Teknas etatsforening for jordskifterettene og Domstoladministrasjonen: *De etiske prinsipper for dommeratferd* (vedtatt 1. oktober 2010)

<https://www.domstol.no/globalassets/upload/da/domstol.no/om-domstolene/vedtatte-etiske-prinsipper.pdf>

¹¹ Domstoloven § 235 første ledd og 236 tredje ledd

¹² Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (EMK), *Section II, Art. 19 Establishment of the Court and Section I, Art 6. Right to a fair trial*

av innholdet i EMK art. 6(1) gjør det mulig å undersøke om og hvordan dette er gjennomført i norsk rett.

Kapittel 3 gir en oversikt over de ulike arbeidsgiverfunksjoner som utgjør styringsrett overfor en dommer. Først gis en generell introduksjon om arbeidsgiver og styringsrett før forholdet mellom dommeren og de ulike arbeidsgiverfunksjonene omtales konkret. I tillegg redegjøres det for hvordan domstolene og de ulike arbeidsgiverfunksjonene er organisert.

I kapittel 4 til 6 gjennomgås konkrete problemstillinger knyttet til styring av dommere og dommerarbeid. De ulike problemstillingene er valgt grunnet deres særlige aktualitet i dag. Det fokuseres på de rettslige rammene for tildeling av saker (kapittel 4), bruk av elektroniske verktøy (kapittel 5) og disiplinærmyndighet (kapittel 6). I hvert av kapitlene gis først en kort redegjørelse for den aktuelle problemstillingen og den rettslige reguleringen. Etter dette drøftes arbeidsgivers styringsadgang og –muligheter. I tilfelle norsk rett ikke er i samsvar med internasjonale krav eller anbefalinger, påpekes dette.

Siden det varierer i hvilken grad de ulike temaene reguleres, er rettskildebruken tilpasset det enkelte temaet. I kapittel fire og fem er det få detaljregler, og man må ta utgangspunkt i overordnede prinsippbestemmelser. Dette gjør at behovet for arbeidsgivers styringsmuligheter og kravet om uavhengighet må holdes opp mot hverandre i vurderingen av hvor de rettslige rammene trekkes. I kapittel seks er det større grad av detaljregulering.

Det tas utgangspunkt i EMDs praksis der slik finnes. Deretter presenteres de nasjonale prinsippene og reglene, før det undersøkes om de er sammenfallende med de internasjonale kravene. Av nasjonalt regelverk inneholder Grunnloven, domstoloven, tvisteloven, straffeprosessloven og arbeidsmiljøloven relevante bestemmelser. Videre suppleres det med forarbeider og juridisk litteratur.

1.4 Særlig om internasjonale kilder

I kapittel 2 drøftes flere internasjonale kilder. Hvilken rettskildemessig betydning de ulike kildene har er avhengig av hvilket rettskildemessige nivå de er gjennomført på.¹³

Hovedsakelig kan man dele inn de internasjonale kildene i bindende forpliktelser og ikke-bindende anbefalinger.

For at en internasjonal kilde skal være bindende ved norsk regelanvendelse må den ha lovs status. Både EMK og SP gjelder som norsk lov siden de er inkorporert ved

---

¹³ Grunnloven § 92, jf. HR-2016–2554-P avsnitt 70 og HR-2016–2591-A avsnitt 47–63.

menneskerettsloven.^{14, 15} Dersom det foreligger motstrid mellom EMK eller SP og annen norsk lovgivning, skal bestemmelsene i konvensjonene ha forrang.¹⁶

De ikke-bindende anbefalingene har ikke rettslig bindende effekt i norsk rett, men de er likevel av rettslig betydning. Samlet utgjør de en internasjonal standard for hva som skal legges i uavhengighetsprinsippet. Dersom en bestemmelse eller praksis internt i landet ikke samsvarer med den internasjonale standarden, er dette en indikasjon på at den nasjonale standarden bør endres.

I kapittel 2.3 gjennomgås det faktiske innholdet til uavhengighetskravet, og i tillegg undersøkes det hvordan dette er gjennomført i norsk rett. Det tas her utgangspunkt i EMDs praksis til art. 6 (1). EMD har uttalt at EMK må fortolkes med relevante folkerettslige anbefalinger. Dette viser EMD også gjennom praksis, og de henviser ofte til ikke-bindende anbefalinger i sin tolkning av EMK.¹⁷ Anbefalingene er følgelig en relevant tolkningsfaktor. De ulike anbefalingene presenteres derfor nedenfor. Hvor detaljerte de ulike anbefalingene er, varierer, men ordlyden er som oftest generell. Den generelle ordlyden er et utslag av et ønske om at flest mulig stater og organisasjoner skal kunne slutte seg til anbefalingene. Det påpekes at selv om Norge som stat ikke har bundet seg til alle anbefalingene, må de likevel ses på som en felles europeisk, dels internasjonal, forståelse av hva som legges i kravet til uavhengige dommere. Relevante anbefalinger benyttes også i kapittel 4, 5 og 6.

1.4.1 Relevante internasjonale anbefalinger

The European Commission for Democracy through Law (Veneziakommisjonen) er tilknyttet Europarådet, og er et rådgivende organ for konstitusjonelle spørsmål. Kommisjonen har utgitt to generelle rapporter om domstolenes uavhengighet - *Report on the Independence of the Judicial System. Part I: The Independence of Judges* og *Report on Judicial Appointments*.^{18, 19}

The Consultative Council of European Judges (CCJE) er et rådgivende organ tilknyttet Europarådet. I 2010 utarbeidet de *Magna Carta of Judges*. Dokumentet består av 23 prinsipper om dommeres uavhengighet, upartiskhet og kompetanse.

---

¹⁴ De forente nasjoners internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) 16. desember 1966

¹⁵ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett § 2 punkt 1 og 2.

¹⁶ *ibid.* § 3 jf. § 2 punkt 1 og 2.

¹⁷ Baka mot Ungarn, avsnitt 72–83. I dette tilfellet henviser EMD til *The Basic Principles on the Independence of the Judiciary*.

¹⁸ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) CDL-AD(2010)004 *Report on the Independence of the Judicial System. Part I: the Independence of Judges*, vedtatt 12.-13. mars 2010

¹⁹ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) CDL-AD(2007)028 *Judicial Appointments*, vedtatt 16.-17. mars 2007

The International Association of Judges (Den internasjonale dommerunionen) ble grunnlagt i 1953 og består av 91 nasjonale dommerforeninger.²⁰ Unionen har som målsetning å ivareta og sikre dommerens uavhengighet. I 1999 vedtok de *The Universal Charter of the Judge* som inneholder anbefalinger om hvordan dommerens uavhengighet skal sikres – både rettslig og faktisk gjennomføring.

I 1985 utarbeidet FN *Basic Principles on the Independence of Judiciary* som ble vedtatt i *The seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of offenders*.²¹ Prinsippene er ikke rettslig bindende, men gjenspeiler en bred internasjonal konsensus om hvordan stater skal sikre prinsippet om uavhengige dommere.

FNs økonomiske og sosiale råd (ECOSOC) vedtok i 2002 *The Bangalore Principles of Judicial Conduct*.²² Bangaloreprinsippene oppstiller etiske standarder for dommere.

Prinsippene peker på seks forskjellige områder som skal være veiledende for den enkelte dommer i sitt arbeid, og fastslår innledningsvis at uavhengige dommere er en forutsetning for at det i det hele tatt skal være tale om en rettsstat.²³

Europarådets Ministerkomité's anbefaling CM/Rec(2010)12 inneholder anbefalinger om dommeres uavhengighet. Rekommandasjonen tar særlig sikte på å utfylle kravene som stilles i EMK art. 6.²⁴

1.5. Avgrensninger

Den typiske arbeidsgiverfunksjon kan deles inn i tre stadier. Ansettelse og avskjed markerer starten og slutten på arbeidsforholdet. Det er i perioden mellom disse ytterpunktene, selve ansettelsesperioden, at arbeidsgiver har størst rom for styring. Dette gjør at det er ansettelsesperioden som er mest interessant for oppgavens tema. Ansettelse og avskjed behandles derfor ikke grundig, men nevnes for å gi et fullstendig bilde av forholdet mellom arbeidsgiver og dommeren. Dette innebærer blant annet at Tilsynsutvalget for dommere sin funksjon i avskjedsspørsmål, ikke behandles.

---

²⁰ <https://www.iaj-uim.org/member-associations/>

²¹ <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx>

²² United Nations Economic and Social Council (ECOSOC), *The Bangalore Principles of Judicial Conduct* 2006/23

²³ *ibid. Value 1, Independence*

²⁴ Committee of Ministers of the Council of Europe (Europarådets ministerkomité) Recommendation CM/Rec(2010)12 and explanatory memorandum: *Judges: independence, efficiency and responsibilities*, vedtatt 17. november 2010

Det avgrenses også mot styring fra den utøvende og lovgivende makt. Dette gjør at styring fra departement og Stortinget, som for eksempel styring gjennom økonomitildeling eller endring av lover, ikke drøftes.

I tillegg avgrenses det mot andre domstoler enn de alminnelige domstolene. Dette innebærer at særdomstoler som jordskifteretten, Arbeidsretten, Riksretten og andre domstollignende organer ikke behandles.²⁵

Grunnet oppgavens omfang fokuseres det på utvalgte aktuelle områder innenfor styringsretten. Dette resulterer i at de ulike styringsmulighetene som presenteres, ikke er ment å gi noe fullstendig bilde av styringsretten overfor dommere. De må ses på som eksempler på hvordan styringsretten fungerer og blir brukt overfor dommere på de aktuelle områdene.

---

²⁵ Lov 27. januar 2012 nr. 9 om arbeidstvister kapittel 4 og domstoloven §§ 2 første ledd og 1 andre ledd

Kapittel 2: Dommernes uavhengighet

2.1 Innledning

Innholdet i kravet til dommernes uavhengighet er avgjørende for i hvilken utstrekning arbeidsgiver kan benytte styringsretten overfor en dommer. I dette kapitlet klargjøres derfor de konstitusjonelle forutsetningene for den enkelte dommers uavhengighet. For å fremstille dette på en oversiktlig måte er det også nødvendig å omtale domstolenes uavhengighet. Deretter presenteres internasjonale anbefalinger som er relevante når det gjelder kravet om uavhengige dommere, og hvordan disse er gjennomført i norsk rett.

2.2. De konstitusjonelle forutsetninger for den enkelte dommers uavhengighet

Domstolenes og dommernes uavhengighet fremgår av Grunnloven. Både §§ 22, 88, 90 og 95 skal sikre slik uavhengighet. Uavhengige domstoler og dommere er en sentral del av en fungerende rettstat. Som utgangspunkt betyr dette at domstolene ikke skal være underlagt noen andre myndigheter og at den enkelte dommer skal være uavhengig i sin dømmende virksomhet. Domstolenes og dommerens uavhengighet er en forutsetning for hverandre. Dersom domstolen som institusjon ikke er uavhengig av de andre statsmakter, er dommerne heller ikke uavhengige, og hvis dommeren ikke er uavhengig i de dømmende oppgaver, kan ikke domstolen sies å være uavhengig.

I Grunnloven § 95 første og andre ledd fremkommer det generelle prinsipp om domstolenes og den enkelte dommers uavhengighet: «Enhver har rett til å få sin sak avgjort av en **uavhengig** og upartisk **domstol** innen rimelig tid» og «Staten skal sikre **domstolenes og dommernes uavhengighet** og upartiskhet» (uthevet her). Prinsippet om uavhengige domstoler er en del av kravet om en rettferdig rettergang, som er nedfelt i samme bestemmelse. Bestemmelsen ble inntatt i Grunnloven ved grunnlovsrevisjonen av 2014 og fastslår både den institusjonelle uavhengigheten til domstolene og den enkelte dommers uavhengighet i den enkelte sak. Kjernen i kravet er at domstolen og dommere skal være uavhengig i den *dømmende* virksomhet. Dømmende virksomhet defineres av Domstolkommisjonen som det å «treffe bindende avgjørelser i rettsspørsmål ved anvendelse av rettsregler på faktiske forhold».²⁶

---

²⁶ NOU 2019:17 *Domstolstruktur*, kapittel 4: Kort om domstolene

Selv om Grunnloven § 95 er relativt ny, er ikke domstolenes og dommernes uavhengighet en nyvinning i den konstitusjonelle retten. Da konstitusjonskomiteen ble nedsatt den 12. april 1814, utarbeidet de elleve grunnsetninger som skulle være bærende for det videre arbeidet med konstitusjonen. Den sjette grunnsetningen lød «Den dømmende makt skal være fristilt fra den lovgivende og utøvende».²⁷ Dette viser at en av grunnideene ved Grunnloven er at domstolen og dommerne skal være uavhengige. Ideen er hentet fra Montesquieu sin lære om maktfordeling.²⁸

Forslaget om å grunnlovsfeste prinsippet om domstolenes og dommernes uavhengighet ble fremmet i forbindelse med domstolsreformen i 2002. Begrunnelsen var at prinsippet var «en så grunnleggende verdi at det bør komme klart frem gjennom en egen bestemmelse i Grunnloven».²⁹ Hensikten var å bedre forståelsen for domstolenes stilling og tydeliggjøre at domstolen ikke kan instrueres av andre statsmakter.³⁰ Forslaget ble ikke fulgt opp videre den gang, men ble igjen aktualisert i 2009 da Stortingets presidentskap nedsatte menneskerettighetsutvalget. Utvalget skulle «utrede og fremme forslag til en begrenset revisjon av Grunnloven med det mål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter Grunnlovs rang».³¹ Utvalget fastslo at for «domstolenes virksomhet har uavhengighet og upartiskhet utgjort helt grunnleggende verdier de siste 150 årene», og at endringene av Grunnloven ikke ville medføre en endring av rettsstilstanden.³² Videre fant utvalget det unødvendig å liste opp de ulike elementene som en rettfærdig rettergang består av, men at kravet til domstolenes uavhengighet burde omtales særskilt siden «[r]ettergangen kan på ingen måte være rettfærdig» dersom domstolene ikke er uavhengige.³³ Utvalgets arbeid resulterte blant annet i Grunnloven § 95 som ble plassert i det nye kapittelet om menneskerettigheter. Frem til grunnlovsrevisjonen av 2014 ble prinsippet om dommernes uavhengighet forutsatt i Grunnloven gjennom § 88 som fastslår at Høyesterett dømmer i siste instans. Dette er bekreftet gjennom statsrettslig praksis og teori.³⁴

Kravet om uavhengige domstoler og dommere er en del av retten til en rettfærdig rettergang. Høyesterett uttalte at «retten til en rettfærdig rettergang etter Grunnloven § 95 første ledd er en selvstendig rettsnorm, hvor innholdet må fastlegges i lys av en allment anerkjent internasjonal

---

²⁷ <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Eidsvoll-og-grunnloven-1814/>

²⁸ <https://snl.no/maktfordelingsprinsippet>

²⁹ *ibid.* kapittel 6.2.1

³⁰ *ibid.* kapittel 6.2.1

³¹ Dokument nr. 16 (2011-2012) s. 1

³² *ibid.* s. 61 og 123

³³ *ibid.* s. 123

³⁴ Ot.prp.nr. 44 (2000-2001) *Om lov om endringer i domstolloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjonen og dommernes arbeidsrettslige stilling* s. 12

og nasjonal tolkningspraksis på området», noe som også fremgår av forarbeidene.³⁵ Tolker man dette sammen med Grunnloven § 92, der det fremgår at bindende traktater om menneskerettigheter for Norge påvirker tolkningen av grunnlovsbestemmelsene de speiler, betyr det at EMD og FNs menneskerettighetskomité sin praksis til henholdsvis EMK art. 6(1) og SP artikkel 14(1) har betydning i fastleggelsen av innholdet i Grunnloven § 95.³⁶

Ordlyden i EMK art. 6 (1) er i stor grad sammenfallende med Grunnloven § 95. Her fremkommer det at «everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law [...]». EMD har en omfattende rettspraksis knyttet til art. 6 (1), og det er fire sentrale vurderingstemaer som er relevante i spørsmålet om domstolen anses uavhengig – *manner of appointment, term of office, the existense of guarantees against outside pressures og the appearance of independence*.³⁷ De ulike vurderingskriteriene vurderes i kapittel 2.3.

I General Comment No. 32. Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial (2007) har FNs menneskerettighetskomité (*United Nations Human Rights Committee*) uttrykt sin tolkning av SP artikkel 14 (1). Komiteen treffer rettslig ikke-bindende avgjørelser, men de generelle kommentarene er likevel av betydning ved tolkningen av Grl. § 95.

2.3 Internasjonale krav og gjennomføring i norsk rett

De fire vurderingskriteriene som står sentralt i EMD sin vurdering av domstolenes uavhengighet, har en generell utforming. For å finne ut hva som konkret legges i kriteriene må man undersøke EMDs praksis nærmere.

EMD foretar en konkret helhetsvurdering der faktiske forhold internt i staten kan være avgjørende for om kravet til uavhengighet er oppfylt. Både lovregulering og faktiske forhold i landet er med i denne vurderingen. Dette innebærer at en stat sin regulering ikke uten videre kan overføres til en annen stat, og på den måten automatisk oppfylle kravet om uavhengighet. Det sentrale er likevel at domstolen som institusjon skal være uavhengig, og at den enkelte dommeren skal være uavhengig i sin dømmende virksomhet.³⁸

---

³⁵ Rt. 2014 s. 1292 avsnitt 21 sammenholdt med Dok.nr. 16 (2011-2012) side 122

³⁶ Aal, Jørgen: *Rettstat og menneskerettigheter* (5. utgave), Bergen: Fagbokforlaget 2018, s. 46

³⁷ Findlay mot Storbritannia (avsnitt 73)

³⁸ Norges institusjon for menneskerettigheter: *Menneskerettslig rammer for domstolenes uavhengighet* (Temarapport 2018) kapittel 3.3.1

2.3.1 Manner of appointment

Det første vurderingskriteriet som presenteres er *manner of appointment*, og dette står sentralt i EMD sin helhetsvurdering av dommernes uavhengighet.³⁹ Sentrale temaer her er hvem som har utnevnelseskompetanse, utnevnelsesprosessen, utnevnelsesorganets sammensetning og adgang til å utnevne en dommer i strid med innstilling. I følge EMDs praksis har statene et stort spillerom på dette området.⁴⁰

I Norge er det kongen i statsråd som formelt har kompetanse til å utnevne dommere.⁴¹ Selv om dette isolert sett åpner for politisk innflytelse på dommerutnevnelser, er dette ansett å være i tråd med EMDs praksis.⁴² Det sentrale er at det må foreligge komponenter som gjør at den som har utnevnelseskompetanse ikke skal ha mulighet til å få innflytelse i dommerens dømmende virksomhet. I Norge er dette løst ved at et uavhengig innstillingsråd gjennomfører utvelgelses- og innstillingsprosessen. Reglene om Innstillingsrådet for dommere er gitt i domstolloven kapittel 3. Her fremgår det at innstillingsrådet skal avgi innstilling til kongen i statsråd ved faste utnevnelser og konstitusjoner over tre måneder.⁴³

En dommer skal ifølge EMDs praksis og SP art 14 utnevnes etter en vurdering basert på objektive kriterier der særlig faglige kvalifikasjoner og personlig egnethet står sentralt.⁴⁴ Vurderingskriteriene bør være lovfestet.⁴⁵ De objektive kriteriene skal sikre at det ikke legges vekt på utenforliggende hensyn i utnevnelsesprosessen. I domstolloven § 55 andre ledd står det at det stilles høye krav til dommerens «faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper», noe som skal være bærende i innstillingsrådet sine vurderinger. Dette er sammenfallende med Innstillingsrådet for dommere sitt praksis- og policynotat, der det fremgår at det er et grunnleggende krav at dommeren har en høy etisk standard og stor integritet.⁴⁶

2.3.2 The existence of guarantees against outside pressures

EMD vurderer også *the existence of guarantees against outside pressures*. Det sentrale i denne vurderingen er om dommeren har et tilstrekkelig stillingsvern. Ifølge domstolen sin

---

³⁹ Se for eksempel Findlay mot Storbritannia (avsnitt 73)

⁴⁰ Maktouf og Damjanovic mot Bosnia og Herzegovina (avsnitt 49)

⁴¹ Grunnloven § 21

⁴² Campbell og Fell mot Storbritannia (avsnitt 78)

⁴³ Domstolloven §§ 55 a første ledd og 55 fjerde ledd

⁴⁴ Norges institusjon for menneskerettigheter: Menneskerettslig rammer for domstolenes uavhengighet (Tema rapport 2018) kapittel 9.3

⁴⁵ FN, Menneskerettighetskomiteen, General comment no. 32, Article 14, *Right to equality before courts and tribunals and to fair trial* (2007) avsnitt 19; Europarådet, Recommendation CM/Rec(2010)12 avsnitt 44. Det samme fremkommer i Venezia-kommisjonen, CDL-AD(2010)004 avsnitt 27 og CCJE, Magna Carta of Judges avsnitt 5 og 14

⁴⁶ Innstillingsrådet for dommere: Praksis-/policynotat side 11.

praksis er det det reelle stillingsvernet som er det vesentlige i vurderingen, og domstolen oppstiller ikke noe krav om at vernet skal være lovregulert.⁴⁷ Også FNs menneskerettighetskomité har uttalt seg om emnet. I General Comment No. 32 fremhever de viktigheten av dommerens stillingsvern og at dette er en forutsetning for dommerens uavhengighet. De anbefaler derfor at vernet lovreguleres.⁴⁸ Venezia-kommisjonen og CCJE går lengre og anbefaler at vernet bør reguleres i Grunnloven.⁴⁹ Hensikten er at dommeren ikke skal kunne avsettes på grunnlag av vedkommendes faglige vurderinger. For at dette skal ha en reell virkning må dommeren være uavsettelig.

I Norge er dommerens stillingsvern regulert i Grunnloven. Ifølge § 22 andre ledd kan dommere ikke avsettes «uten etter dom» og de kan heller ikke forflyttes mot sin vilje. Det reelle stillingsvernet synes også å være godt ivaretatt. Av nyere rettspraksis er det kun ett tilfelle der problemstillingen har vært aktuell. Den aktuelle tingrettsdommeren ble avskjediget på grunn av brudd på tjenesteplikter og kravene til god dommerskikk over flere år.⁵⁰

2.3.3 Term of office

Det neste vurderingskriteriet EMD vektlegger er *term of office*, og retter seg mot dommerens utnevnesperiode. EMD har ikke satt noe minstekrav til periodens lengde, men fastslår at det ikke skal være tvil om dommerens stillingsvern i utnevnesperioden.⁵¹ Europarådets ministerkomité anbefaler at dommerens utnevnesperiode bør være lovfestet.⁵²

I Norge er hovedregelen at dommeren utnevnes som fast embetsmann.⁵³ De faste embetsdommerne pensjoneres når de har nådd en lovbestemt aldersgrense, men i perioden fra utnevne til pensjonsalder kan dommeren kun avsettes etter dom jf. Grunnloven § 22 andre

---

⁴⁷ Campbell og Fell mot Storbritannia (avsnitt 80). Domstolen uttalte at «*the absence of a formal recognition of this irremovability in the law does not in itself imply lack of independence provided that it is recognised in fact and that the other necessary guarantees are present*».

⁴⁸ General Comment No. 32, Article 14: (2007), avsnitt 19.

⁴⁹ CCJE, Opinion no. 1 (2001) *on standards concerning the independence of the judiciary and the irremovability of judges*, avsnitt 60 og Venezia-kommisjonen, *Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges* (2010) avsnitt 43.

⁵⁰ LB-2013-171610-2 (Borgarting)

⁵¹ Se blant annet *Campbell og Fell mot Storbritannia* og *Maktouf og Damjanovic mot Bosnia og Hercegovina*. Her ble henholdsvis en utnevnesperiode på tre og to år akseptert. I sistnevnte sak uttalte EMD at utnevnesperioden var «relatively short».

⁵² Europarådet, Recommendation CM/Rec(2010)12, *Judges Independence, efficiency and responsibility*, forklarende rapport avsnitt 50

⁵³ Domstolloven § 55 første ledd

og tredje ledd.⁵⁴ Er man først utnevnt som fast dommer har man altså et grunnlovsfestet stillingsvern.

I tillegg til de faste dommerne åpner domstoloven for å utnevne midlertidige dommere – dette er enten konstituerte dommere, ekstraordinære lagdommere eller dommerfullmektiger.⁵⁵ Selv om begrunnelsen for utnevning varierer, er alle utnevnt for en tidsbegrenset periode. Det finnes ingen konstitusjonelle bestemmelser som ivaretar deres stillingsvern, men i domstoloven § 55 h fremkommer det at midlertidige dommere kun kan «avskjediges etter rettergang og dom i den perioden konstitusjonen eller tilsettingen gjelder for». Midlertidige dommere nyter altså det samme stillingsvernet som en fast utnevnt dommer i konstitusjonsperioden.

2.3.4 The appearance of independence

Det siste vurderingskriteriet er *the appearance of independence*. EMD har uttalt at «justice must not only be done: it must also be seen to be done».⁵⁶ I vurderingen av dommerens uavhengighet må man derfor vektlegge om dommeren oppfattes som uavhengig. Med andre ord retter vurderingen seg mot om befolkningen har tillit til domstolen. For at domstolen skal ha tillit må hele domstolssystemet i størst mulig grad være et åpent og transparent system. Dette går også igjen i de internasjonale anbefalingene. Både Venziakommisjonen, Europarådets ministerkomité og CCJE anbefaler på dette området at domstolssystemet skal være transparent.⁵⁷

Domstolene i Norge nyter en høy tillit hos folket, hvilket tyder på at domstolen oppfattes som uavhengig.⁵⁸ Selv om dette er tilfellet har Norge likevel blitt utsatt for kritikk. I 2016 utga *Group of States against Corruption (Greco)* en evalueringsrapport som handlet om i hvilken grad norske myndigheter var rustet for å hindre korrupsjon.⁵⁹ Kritikken rettet seg mot at det var for lite åpenhet rundt utnevning av midlertidige dommere. Norge tok anbefalingene til

---

⁵⁴ Aldersgrensen er 70 år. Se Grunnloven § 22 tredje ledd jf. Lov 21. desember 1956 nr.1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl § 2 første ledd.

⁵⁵ Domstoloven §§ 55 e, 55 f og 55 g

⁵⁶ Campbell og Fell mot Storbritannia (avsnitt 79, 81)

⁵⁷ Europarådet, CM/Rec(2010)12 artikkel 46 jf. 48: Venziakommisjonen CDL-AD(2010)004 artikkel 27: CCJE, Magna Carta of Judges artikkel 14. Dette gjelder åpenhet knyttet til utnevningssprosessen av dommere, men anbefalingen om åpenhet er gjennomgående i anbefalingene.

⁵⁸ Domstolenes aktualitetsmagasin Rett på sak nr.4 2018 s. 4-5.

⁵⁹ Greco: *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Fourth evaluation round: Evaluation report Norway* (25.06.2014)

følge og i 2019 ble den avsluttende rapporten avgitt der Greco fastslo at Norge hadde innrettet seg etter rapporten.⁶⁰

---

⁶⁰ Greco: *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Second compliance report Norway* (03.04.2019).

Kapittel 3: Arbeidsgivers rolle

3.1. Innledning

Det følger av arbeidsmiljøloven § 1-8 andre ledd at en arbeidsgiver er «enhver som har ansatt arbeidstaker for å utføre arbeid i sin tjeneste». Rollen som arbeidsgiver kan deles inn i flere arbeidsgiverfunksjoner. Personene som utøver en arbeidsgiverfunksjon kan betegnes som arbeidsgivers representanter. Den ansatte som utfører arbeid i noen andres tjeneste er arbeidstaker jf. § 1-8 første ledd. Forholdet mellom disse er selve kjernen i arbeidsretten. Målet ved regulering er at arbeidsforholdet skal ha klare rammer, slik at arbeidshverdagen er forutsigbar for begge parter.

Arbeidsgiver og arbeidstaker står i et plikt- og rettighetsforhold til hverandre. Plikt- og rettighetsforholdet oppstår ved inngåelsen av en arbeidskontrakt. For eksempel plikter arbeidstaker å jobbe et bestemt antall timer eller levere et bestemt resultat, og har da krav på å få utbetalt avtalt lønn. Arbeidsgiveren er pliktig å betale ut lønn, men kan iverksette sanksjoner i tilfelle arbeidstaker ikke leverer det de har avtalt. I tillegg til de forhold som springer direkte ut av kontrakten, reguleres arbeidsforholdet av lov og tariffavtaler. Loven og tariffavtalene setter noen absolutte skranker og minimumskrav til begge parter, men partene står fritt til å forhandle innenfor de oppsatte rammene.

3.2 Generelt om styringsretten

Selv om arbeidskontrakt, lov og tariffavtaler regulerer en del forhold, er det mange spørsmål som ikke detaljreguleres. Dette skaper et spillerom for arbeidsgiver til å organisere og styre bedriften og dets personale etter hva som er mest tjenlig for å oppnå de ønsker og mål som bedriftsledelsen har. Dette spillerommet betegnes som arbeidsgivers styringsrett, og er godt etablert i arbeidsrettslitteraturen.⁶¹ Grunnforestillingen er at arbeidsgiveren har kompetanse til å «treffe avgjørelser og fastsette bestemmelser med virkning for arbeidsforholdet og dets innhold».⁶² Dette gjør at arbeidsforholdet er et underordningsforhold der arbeidstaker er underordnet arbeidsgiver. Fra arbeidstakerens side betyr dette at vedkommende har en lydighetsplikt overfor arbeidsgiver, hvilket medfører at arbeidstakeren er pliktig til å følge de instruksjoner arbeidsgiveren gir. Dersom arbeidstakeren ikke følger instruksene er dette det

---

⁶¹ Se for eksempel Arne Fanebust *Offentlig arbeidsrett: Rettigheter og plikter: Tilsetting og opphør* (2018) Universitetsforlaget s. 147 og Gerd Engelsrud *Arbeidsrett i offentlig sektor: Styring og vern* 6. Utgave (2017) Cappelen Damm akademisk s.170

⁶² Stein Evju: *Styringsrett og arbeidsrett – et perspektiv*, *Arbeidsrett og arbeidsliv* Bind I s. 11. (2003)

samme som om arbeidstakeren bryter arbeidskontrakten, og arbeidsgiveren kan iverksette lovlige sanksjoner mot arbeidstakeren.⁶³

Arbeidsgivers styringsrett er ikke hjemlet i lov, men er regnet som et ulovfestet prinsipp etablert av en omfattende rettspraksis.⁶⁴ I Rt. 2008 s 856 (Theatercafe-dommen) definerte førstvoterende arbeidsgivers styringsrett som «retten til å organisere, lede, kontrollere og fordele arbeidet». Begrunnelsen for arbeidsgivers styringsrett er at den som har et overordnet ansvar for virksomheten – den som har eiendomsretten – også har rett til å bestemme.⁶⁵ Overført til offentlig sektor handler dette om sammenhengen mellom det å ha ansvaret for arbeidsresultatet og myndighet til å bestemme hvordan dette skal ivaretas.

3.3 Dommerens arbeidsgiver

Siden den norske dommer har en særlig rettslig stilling innenfor arbeidsretten, er det hensiktsmessig å avklare arbeidsforholdet. Arbeidsgiverfunksjonene er mer sammensatt enn i andre virksomheter. Normalt er ansettelseskompetanse, styringskompetanse og kompetanse til å avslutte arbeidsforholdet samlet hos ledelsen i virksomheten, men innenfor domstolene er kompetansen begrenset og fragmentert. I tillegg foreligger det en mer omfattende lovregulering av enkelte arbeidsgiverfunksjoner overfor en dommer. Dette gjelder både personelt, materielt og prosessuelt.

Den formelle kompetansen til å utnevne dommere ligger hos Kongen i statsråd, mens det er Innstillingsrådet for dommere som har ansvaret for å avgi innstilling.⁶⁶ Kompetansen til å reise sak om avskjed ligger hos Kongen i statsråd, men det er domstolen som avgjør avskjedsspørsmålet.⁶⁷

I perioden mellom utnevning og oppsigelse, avskjed eller avgang, må dommeren forholde seg til flere aktører med arbeidsgiverfunksjon. De formelle og ytre rammene av arbeidsforholdet styres av Domstoladministrasjonen, mens det er domstollederen som har

---

⁶³ Engelsrud, Gerd: *Styring og vern: Arbeidsrett i offentlig sektor* (6. utgave), Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2017, s. 171.

⁶⁴ Se blant annet: Rt. 2000 s. 1602 (Nøkk-dommen), Rt. 2008 s. 856 (Theatercafe-dommen), Rt. 2009 s. 1465 (seinvaktdommen) og Rt. 2011 s. 841 (Oslo-skolen).

⁶⁵ Engelsrud, G. (2017) s 170

⁶⁶ Grunnloven § 21 og domstoloven § 55 a første ledd

⁶⁷ Grunnloven § 22 andre ledd

arbeidslederansvaret i det daglige.^{68, 69} Kompetansen til å gi en disiplinærreaksjon til en dommer er lagt til Tilsynsutvalget for dommere.⁷⁰

3.4 Organisering av domstolene

Ifølge Grunnloven § 95 første ledd har enhver rett til å få sin sak avgjort av en domstol innen rimelig tid. I 2018 ble det behandlet 78 862 saker i de alminnelige tingrettene, 3 154 i lagmannsrettene og 2 164 saker ble avgjort i Høyesterett og Høyesteretts ankeutvalg.^{71, 72}

Hver av tingrettene skal som utgangspunkt behandle saker som tilhører sin rettskrets. I tilfelle anke skal ankeinstansen være den lagmannsrett som har den aktuelle tingretten i sin rettskrets.⁷³ Hvis avgjørelsen i lagmannsretten ankes er det ifølge Grunnloven § 88 Høyesterett som dømmer i siste instans. For at kravet om «rimelig tid» skal oppfylles kreves det at domstolene er organisert på en formålstjenlig måte.

Organiseringen av domstolene i Norge er i stadig utvikling. Som nevnt avleverer Domstolkommisjonen sin rapport, som blant annet omhandler hvordan domstolene skal bli organisert på en formålstjenlig måte, i løpet av 2020, men har allerede avgitt en delrapport om domstolenes struktur.⁷⁴ I tillegg er det flere domstoler som i løpet av de senere år har fått en felles domstolledelse.⁷⁵ Per 31. desember 2018 besto domstolskartet i Norge av 63 tingretter, 6 lagmannsretter og Høyesterett.⁷⁶

3.5 Domstollederens rolle

Hver domstol skal ha en domstolleder.⁷⁷ Hvilke oppgaver domstollederen har varierer avhengig av domstolens størrelse og om domstolen er utstyrt med andre ledere. Overordnet

---

⁶⁸ Ot.prp.nr.44 (2000-2001) kapittel 7.2.2

⁶⁹ Se for eksempel domstoloven §§ 8 første ledd, 11 første ledd og 19 første ledd

⁷⁰ Domstoloven § 235 første ledd

⁷¹ Domstoladministrasjonen sin årsrapport 2018

⁷² Høyesterett sin årsrapport 2018.

⁷³ Forskrift om domssogns- og lagdømmeinndeling av 4. mars 2016 nr. 213. (Begrepet domsogn og lagdømmeinndeling er noe utdatert, og det er foreslått i NOU 2019:17 kapittel 24.9 at dette endres til «rettskrets». Derfor benyttes «rettskrets» i oppgaven).

⁷⁴ NOU 2019:17 Domstolstruktur

⁷⁵ I Alstahaug, Brønnøy og Rana tingrett ble det etablert permanent felles ledelse i 2017.

<https://www.domstol.no/nyheter/nyhetsarkiv2/2017/felles-domstolledelse/>

I Fosen og Sør-Trøndelag tingrett ble det etablert felles ledelse i 2018 (Fosen tingrett sin årsrapport 2018).

I Sandefjord, Nordre Vestfold, Tønsberg og Larvik ble det etablert felles ledelse i 2019 (Domstoladministrasjonen sin årsrapport 2018).

⁷⁶ Domstoladministrasjonen sin årsrapport 2018

⁷⁷ Domstoloven §§ 10 første ledd, 19 første ledd og Grunnloven § 88 andre ledd

har domstollederen fagansvar, budsjettansvar, personalansvar og resultatansvar.^{78, 79} For å kunne ivareta de ulike ansvarsområdene må domstollederen treffe administrative og juridiske avgjørelser som ikke angår den enkelte sak direkte.⁸⁰ Dette innebærer blant annet avgjørelser knyttet til saksavvikling, offentlig innsyn, personale, media og økonomispørsmål.

3.6 Domstoladministrasjonens rolle

Domstoladministrasjonen ble etablert i 2002 og har det overordnede økonomiske og administrative ansvaret for domstolene i Norge.⁸¹ I følge domstoloven § 33 skal Domstoladministrasjonen sørge for at den «sentrale administrasjonen av domstolene skjer på en forsvarlig og hensiktsmessig måte». Tidligere lå dette ansvaret hos domstolavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet, men for å tydeliggjøre at domstolen er en uavhengig statsmakt ble ansvaret flyttet ut til en egen administrasjon.⁸² Domstoladministrasjonen sine oppgaver er blant annet å tilrettelegge for digital utvikling av domstolene, utvikle domstolene som organisasjon, økonomistyring, og å gjennomføre kompetansetiltak.⁸³

3.7 Tilsynsutvalget for dommere sin rolle

Ifølge EMD-praksis skal disiplinærsaker mot dommere avgjøres av et uavhengig og upartisk organ.⁸⁴ Både Veneziakommisjonen, CCJE og Europarådets ministerkomité skisserer flere løsninger for hvordan dette kan organiseres, men alle har til felles at disiplinærkompetansen bør legges til et organ som er uavhengig i utøvelsen av sine oppgaver.⁸⁵ I Norge er dette løst ved å legge kompetansen til et uavhengig forvaltningsorgan - Tilsynsutvalget for dommere.⁸⁶ Utvalget ble opprettet i 2002.⁸⁷

I domstolovens kapittel 12 er det gitt regler om utvalget sin organisering. Her fremgår det at utvalget skal bestå av «to dommere fra Høyesterett, lagmannsrettene eller tingrettene, en

---

⁷⁸ I følge domstoloven § 19 første og fjerde ledd kan domstolen i tillegg utnevne nestleder og avdelingsledere etter visse vilkår.

⁷⁹ NOU 2019:17 kapittel 4

⁸⁰ Domstoloven § 21 første ledd.

⁸¹ Lov om endringer i domstoloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjonen og dommernes arbeidsrettslige stilling) av 15. juni 2001 nr. 62

⁸² Ot.prp. nr. 44 (2000-2001) kapittel 2.6, 5.3 og 7.2.1.

⁸³ Domstoladministrasjonen sine hjemmesider: <https://www.domstol.no/domstoladministrasjonen/>

⁸⁴ Oleksandr Volkov mot Ukraina (avsnitt 87)

⁸⁵ Europarådet, Recommendation CM/rec(2010)12, avsnitt 69, Opinion No. 3 (2002) avsnitt 77 og Report on the Independence of the Judicial System Part I (2010) avsnitt 82.

⁸⁶ Ot.prp.nr44 (2000-2001), kapittel 11.3.7

⁸⁷ Ikrafttredelse av lov 15. juni 2001 nr.62 om endringer i domstoloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjonen og dommernes arbeidsrettslige stilling).

advokat og to medlemmer som representanter for allmennheten». ⁸⁸ Begrunnelsen for dette er at utvalget skal ha en bred, men samtidig faglig sterk, sammensetning. ⁸⁹ Utvalgets medlemmer oppnevnes av Kongen i Statsråd for en periode på fire år, med mulighet for forlengelse én gang. ⁹⁰

Tilsynsutvalget for dommere har til oppgave å behandle klager og vurdere disiplinærtiltak mot dommere. ⁹¹ Formålet er å avdekke forhold som er egnet til å svekke tillitten til domstolene, og det er særlig forhold der dommeren har handlet i strid med god dommerskikk som er sentralt i vurderingen. ⁹² Hvis dette er tilfellet har utvalget kompetanse til å gi en disiplinærreaksjon i form av kritikk eller advarsel. ⁹³

---

⁸⁸ Domstolloven § 235 første ledd

⁸⁹ NOU 1999:19 *Domstolene i samfunnet*, kapittel 10.6.3.8

⁹⁰ Domstolloven § 235 andre ledd

⁹¹ Domstolloven § 235 første ledd

⁹² Ot.prp.nr.44 (2000-2001) kapittel 11.5.5

⁹³ Domstolloven § 236 andre ledd

Kapittel 4: Tildeling av saker

4.1 Innledning

For at virksomhetens oppgaver skal bli behandlet på en effektiv og god måte, må oppgavene fordeles mellom arbeidstakerne. Retten til å fordele oppgavene tilkommer arbeidsgiver og er en del av arbeidsgivers styringsrett. I fordelingen av oppgaver er det flere hensyn arbeidsgiveren må vurdere. Både arbeidsbelastning, effektivitetshensyn og kvalitetshensyn er med i denne vurderingen. I domstolene foregår det også en fordeling av arbeidsoppgaver ved at domstollederen fordeler de innkomne sakene mellom dommerne – intern sakstildeling.

I dette kapittelet skal først det norske systemet for sakstildeling presenteres før det drøftes hvordan domstolleder kan benytte seg av styringsretten innenfor dette systemet. Deretter foretas en vurdering av om dette er i tråd med internasjonale krav og anbefalinger. Etter dette foretas en vurdering av i hvilke tilfeller domstolleder kan omfordele en tildelt sak. Til slutt presenteres og drøftes en særlig problemstilling ved tildeling av saker til ekstraordinære lagdommere.

4.2 Rettslig regulering

I vurderingen av om dommeren er uavhengig er det ikke nok å vurdere om dommeren er eksternt uavhengig, man må også vurdere den interne uavhengigheten. Den interne uavhengigheten er en del av vurderingskriteriet *the appearance of independence*. I Parlov-Tkalcic mot Kroatia uttalte EMD at «...judicial independence demands that individual judges be free not only from undue influences outside the judiciary, but also from within. This internal judicial independence requires that they be free from directives or pressures from the fellow judges or those who have administrative responsibilities in the court such as the president of the court or the president of a division in the court».⁹⁴

Gjennom domstolleders kompetanse til å fordele sakene mellom dommerne, er det også mulig å fordele sakene på en måte som kan komme i konflikt med dommerens uavhengighet. Ved å tildele bestemte sakstyper kun til utvalgte dommere eller tildele for mange eller for få saker til en enkelt dommer, kan sakstildelingen brukes som et pressmiddel, eller i verste fall åpne for å

---

⁹⁴ Parlov-Tkalcic mot Kroatia avsnitt 86

påvirke enkeltavgjørelser.^{95, 96} Problematikken er ikke ukjent, og det er en rekke internasjonale anbefalinger som gjelder ordningen for sakstildeling.⁹⁷ Felles for anbefalingene er at saksfordelingen bør være basert på objektive, etablerte og etterprøvbare kriterier.⁹⁸

I Norge er ordningen for sakstildeling ikke lovregulert. Riktignok åpner domstoloven § 19 femte ledd for at det kan bli gitt regler ved forskrift, men denne adgangen er ikke benyttet. Det er likevel klart at det er prinsippet om tilfeldig fordeling som er gjeldende.⁹⁹ Det bakenforliggende hensynet er å hindre situasjoner som nevnt i forrige avsnitt. I praksis foregår saksfordelingen noe ulikt i de forskjellige domstolene. I tingretten og lagmannsretten er det domstolleder som fordeler sakene blant dommere, men i større tingretter er det vanlig at domstollederen fordeler sakene mellom avdelingslederne som igjen fordeler sakene til den enkelte dommeren i avdelingen.¹⁰⁰ Saksfordelingen skal i utgangspunktet være basert på tilfeldighet i alle ledd. Dette innebærer at tildelingen skal skje etter en forhåndsbestemt ordning, eller eventuelt loddtrekning.¹⁰¹ For Høyesterett følger det av forretningsordningen for Høyesteretts ankeutvalg og Høyesterett i storkammer at saksfordelingen skal være basert på tilfeldig tildeling.¹⁰²

Tilfeldighetsprinsippet gjelder likevel ikke fullt ut. I visse sakstyper er det ikke alle dommere som har adgang til å dømme. I følge straffeprosessloven § 276 fjerde ledd kan ikke dommerfullmektiger dømme i saker om lovbrudd som kan medføre fengsel i mer enn 6 år.¹⁰³ Dette gjelder likevel ikke saker om grov kroppsskade etter straffeloven § 274 første ledd.¹⁰⁴ I tillegg til dette lovbestemte unntaket bør heller ikke dommerfullmektigen få tildelt saker om overprøving av fylkesnemndas vedtak etter barnevernloven.^{105, 106} Siden dette ikke er et lovbestemt krav, har domstolleder likevel anledning til å tildele denne type saker til

---

⁹⁵ Norges institusjon for menneskerettigheter: *Menneskerettslig rammer for domstolenes uavhengighet* (Temarapport 2018) kapittel 6.3.1

⁹⁶ Venezia-kommisjonen, *Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges (2010)*, avsnitt 79. Se også NOU 2019:17 *Domstolstruktur* kapittel 8.2.6. Her fremkommer det at kompetansen til å fordele saker må ikke misbrukes på måter som kan få betydning for uavhengigheten.

⁹⁷ Se blant annet CCJE, *Opinion no. 19 (2016) The role of court presidents*, avsnitt 21, og Europarådet, *Recommendation CM/Rec(2010)12, Judges, independence, efficiency and responsibility*, avsnitt 9.

⁹⁸ Norges institusjon for menneskerettigheter: *Menneskerettslig rammer for domstolenes uavhengighet* (Temarapport 2018) kapittel 6.3.3

⁹⁹ Bøhn, A. *Domstoloven: Kommentartutgave* (2. utgave), Oslo: Universitetsforlaget 2013, merknad 2 på s. 26 med videre henvisninger

¹⁰⁰ Domstoloven §§ 11 første ledd og 19 tredje ledd

¹⁰¹ Lok-prosjektet: Delrapport nr. 10: *Tilfeldighetsprinsippet* kapittel 1.

¹⁰² Forretningsorden for Høyesteretts ankeutvalg (12. desember 2007), og Forretningsorden for Høyesterett i storkammer (12. desember 2007)

¹⁰³ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

¹⁰⁴ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

¹⁰⁵ Anbefalingen følger av Rundskriv G-46/1999 Administrative bestemmelser om dommerfullmektigers ansettelsesforhold (1. juni 1999) punkt 5-6 *Spesielle saker*.

¹⁰⁶ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

dommerfullmektiger, selv om utgangspunktet etter rundskrivet er at tilfeldighetsprinsippet bør fravikes.

I tillegg følger det av domstoloven kapittel 6 at dommeren ikke kan behandle en sak dersom vedkommende er inhabil. Dette er tilfellet dersom dommeren er i en posisjon som beskrevet i domstoloven §§ 106 eller 107, eller det foreligger særegne omstendigheter etter § 108. Dette fører til at domstollederen i enkelttilfeller er lovpålagt å fravike tilfeldighetsprinsippet.

Etter domstoloven § 20 andre ledd har Domstoladministrasjonen anledning til å «oppnevne en særskilt dommer til en eller flere bestemte straffesaker eller til å styre skjønn, ekspropriasjonssaker» eller saker som gjelder eiendom som ligger i flere rettskretser og reises under ett etter tvisteloven § 4-5 første ledd.¹⁰⁷ Forutsetningen er at saken er «vidløftig» eller at den bør ledes av samme dommer i flere rettskretser. Bestemmelsen gir anledning til at myndighetene, Domstoladministrasjonen, kan omgå tilfeldighetsprinsippet i store saker.¹⁰⁸ Hjemmelen benyttes sjeldent, men det finnes tilfeller. Rt.2012 s. 1608 gjaldt fastsettelse av erstatning etter ekspropriasjon etter utbygging av Jernbaneverkets nødkommunikasjonsnett. Utbyggingen omfattet 715 basestasjoner, hvorav 20 ble plassert på privat grunn.¹⁰⁹ I avsnitt 13 fremkommer det at en tingrettsdommer i Sør-Trøndelag tingrett ble utnevnt av Domstoladministrasjonen til å styre samtlige skjønnssaker jf. domstoloven § 20 andre ledd. Videre er det i enkelte domstoler ikke praktisk mulig å gjennomføre tilfeldighetsprinsippet i særlig grad. Dette gjelder for enedommerembetene, som består av en sorenskriver og en eller flere dommerfullmektiger. Domstolkommisjonen påpekte at det i disse domstolene ikke var tilfeldig hvem som for eksempel behandlet de mest alvorlige straffesakene, hvilket er betenkelig i et rettsikkerhetsperspektiv.¹¹⁰

4.3 Fravikelse av tilfeldighetsprinsippet

I saken *Bochan mot Ukraina* uttalte EMD at tildelingen av saker kan skje etter en bred vurdering der det for eksempel kan bli tatt hensyn til dommerens kvalifikasjoner, ressurser og interessekonflikter.¹¹¹ Det sentrale er at ordningen for sakstildeling ikke medfører grunn til å tvile på at dommeren er uavhengig eller upartisk. Dette tyder på at det i utgangspunktet er en vid adgang til å tildele en sak til en bestemt dommer.

---

¹⁰⁷ Lov 19. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

¹⁰⁸ Bøhn, A. *Domstoloven: Kommentartutgave* (2013) s.81

¹⁰⁹ TSTRO-2009-100662 (Sør-Trøndelag tingrett)

¹¹⁰ NOU 2019:17 *Domstolstruktur* kapittel 8.2.6

¹¹¹ *Bochan mot Ukraina* (avsnitt 71)

Selv om saksfordelingen i Norge i utgangspunktet skal være basert på tilfeldighet, finnes det en rekke forhold som domstollederen må ta hensyn til ved tildelingen. Overordnet kan dette grunngis i arbeidsgiverfunksjonen en domstolleder har. På den ene siden må domstollederen sørge for å ivareta den interne uavhengigheten, og på den andre siden har domstollederen resultat- og personalansvaret. Ved å tildele sakene slavisk etter tilfeldighetsprinsippet vil det oppstå situasjoner der domstollederen ikke ivaretar de ulike ansvarsområdene på en tilstrekkelig måte. Dette gjør at domstollederen må balansere saksfordelingen slik at den ikke utfordrer dommerens uavhengighet, samtidig som den sørger for en effektiv og rettssikker saksavvikling og ivaretagelse av den enkelte dommer. For å kunne gjennomføre dette er domstollederen nødt til å benytte seg av sin styringskompetanse.

Fravikelse av tilfeldighetsprinsippet kan også være et virkemiddel for å sørge for at saksbehandlingen er i tråd med domstolenes idé- og verdigrunnlag. Ett av punktene i idé- og verdigrunnlaget er at domstolene «skal til riktig tid, etter en tillitsskapende behandling, sørge for at tvister blir løst på en hensiktsmessig måte og treffe avgjørelser som er velbegrunnede og forståelige».¹¹²

4.3.1 Fravikelse grunnet saksavvikling

Saksstatistikken viser at det er et stort antall saker som kommer inn til domstolen i løpet av et år.¹¹³ Disse skal avgjøres innen rimelig tid, jf. Grunnloven § 95 første ledd. Hva som er å regne som rimelig tid varierer ut fra sakens kompleksitet og omfang. Det finnes også mer konkrete lovbestemte frister for saksgjennomføringen.¹¹⁴ I tillegg fastsetter Stortinget måltall for forventet gjennomsnittlig saksbehandlingstid i bestemte sakstyper i domstolene.¹¹⁵ Det er ikke alltid tilfeldighetsprinsippet, kravet om rimelig tid, lovbestemte frister og måltall lar seg forene. Dersom en dommer har fått tildelt en stor og kompleks sak vil dette nødvendigvis kreve at dommeren benytter en vesentlig del av sin arbeidskapasitet for å få gjennomført saken på en korrekt og tillitsskapende måte. Fravikelse av tilfeldighetsprinsippet ved at dommeren ikke tildeles flere saker i tillegg kan være et egnet middel til å sørge for en effektiv saksavvikling.

---

¹¹² Domstolenes idé- og verdigrunnlag ble fastsatt av Domstoladministrasjonens styre 15.10.2007 <https://www.domstol.no/2025/verdier/>

¹¹³ Se kapittel 3.3

¹¹⁴ For eksempel tvisteloven § 19-4 femte ledd og straffeprosessloven § 275 første ledd.

¹¹⁵ Se Prop. 1 S (2019-2020) kapittel 1.4.3. Måltallet for tvistesaker, meddomsrettssaker og enedommersaker er måltallet henholdsvis seks måneder, tre måneder, og en måned.

4.3.2 Fravikelse grunnet spesialisering

Samfunnet utvikler seg i retning av en større grad av spesialisering. Spesialiserte advokater med et høyt faglig nivå, forventer at dommeren har oppdatert kunnskap på rettsområdet.¹¹⁶ Selv om en dommer i utgangspunktet skal være en generalist som skal kunne håndtere alle typer saker, kan det i tilfeller der saken er særlig kompleks og spesifikk være nødvendig at også dommerne spesialiseres for at de skal kunne foreta forsvarlige vurderinger og behandle sakstypen tilstrekkelig effektivt.^{117, 118}

Ved å tildele en bestemt sakstype til en dommer, eller til et begrenset antall dommere, foregår det en viss form for spesialisering i domstolen. Dette kalles for moderat spesialisering, og kan bidra til at både kvaliteten og effektiviteten i domstolen øker.¹¹⁹ Spesialisering kan være et egnet middel for å sørge for at domstolen skal ha den juridiske spesialkompetansen som er nødvendig for å kunne treffe velbegrunnede og forståelige avgjørelser til rett tid. For å oppnå dette kan det være hensiktsmessig å fravike tilfeldighetsprinsippet.

4.3.3 Fravikelse grunnet personalansvar

Ifølge arbeidsmiljøloven § 1-1 jf. § 2-1 plikter arbeidsgiveren «å legge til rette for tilpasninger i arbeidsforholdet knyttet til den enkelte arbeidstakers [...] livssituasjon». I forarbeidene vises det her blant annet til helsemessige forhold og andre personlige utfordringer.¹²⁰ Som nevnt innebærer domstollederrollen et ansvar for personalet i domstolen, og ansvaret tilfaller dermed domstollederen. I tilfeller der dommeren er i en utfordrende livssituasjon må dermed domstollederen tilpasse arbeidsforholdet til dommeren. Et virkemiddel for å tilpasse arbeidsforholdet kan være å avlaste arbeidsmengden. For å få arbeidsbelastningen ned på et formålstjenlig nivå, kan domstollederen være nødt til å fravike tilfeldighetsprinsippet. Å fravike tilfeldighetsprinsippet grunnet dommerens livssituasjon kan også være et virkemiddel for å overholde lovbestemte frister og måltall for saksavvikling, ettersom en dommer i en utfordrende livssituasjon vil kunne ha større utfordringer med å gjennomføre saksporteføljen sin tilstrekkelig effektivt.

---

¹¹⁶ NOU 2019:17 *Domstolstruktur* kapittel 14.3

¹¹⁷ Det er av allmenn oppfatning at den norske dommer skal være en generalist. Dette kommer blant annet frem i Domstoadministrasjonen sin rapport *Spesialisering i domstolene* (2012) kapittel 2.3 NOU 2019:17 *Domstolstruktur* kapittel 14.3.

¹¹⁸ CCJE, Opinion no. 15 *on the specialisation of judges*

¹¹⁹ NOU 2019:17 *Domstolstruktur* kapittel 14.3

¹²⁰ Ot.prp.nr.49 (2004-2005) Om lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) kapittel 5.5.

4.4 Tillitsskapende fravikelse av tilfeldighetsprinsippet

For at dommeren skal anses uavhengig må han eller hun være internt uavhengig, altså at dommeren ikke skal utsettes for press internt i domstolen. I forlengelsen av dette må også samfunnet for øvrig ha tillit til at dommeren er internt uavhengig. Selv om domstollederen har legitime grunner for å fravike tilfeldighetsprinsippet, er dette ikke nødvendigvis tilstrekkelig til å oppfylle EMD sitt uavhengighetskrav. Domstollederen må sørge for at utøvelsen av styringsretten ivaretar hensynet til at dommeren skal fremstå som uavhengig. I *Moiseyev mot Russland* la EMD vekt på at det ikke forelå noen prosessuelle skranker for å hindre vilkårlig tildeling av saker, at partene ikke fikk uttale seg om tildelingen og at det ikke fantes overprøvningsmuligheter.¹²¹ For å sikre uavhengigheten anbefaler Venezia-kommisjonen at prosedyren for fravikelse av den ordinære sakstildelingen er transparent og at vurderingen er basert på forutbestemte kriterier som har hjemmel i lov eller forskrift.¹²² I tillegg bør det være adgang til å påklage avgjørelsen om å fravike tilfeldighetsprinsippet.

EMDs praksis åpner for at domstollederen kan fravike tilfeldighetsprinsippet, og åpner dermed domstolleders styringsmuligheter på området. Selv om dette er tilfelle, begrenser det norske systemet for sakstildeling styringsmulighetene. Årsaken til begrensningen er at i de tilfeller der tilfeldighetsprinsippet fravikes, har borgerne ikke noen sikkerhet for at dommeren faktisk er internt uavhengig. Dette er fordi det ikke foreligger åpenhet knyttet til prosedyren for fravikelse, og det er heller ikke lov- eller forskriftsbestemt hvilke kriterier som skal tillegges vekt i fravikelsesvurderingen. ENCJ underbygger også problematikken, som etter sine vurderingskriterier for uavhengighet fastslår at Norge ikke har et robust system for sakstildeling.¹²³

Slik det norske systemet for sakstildeling er i dag, begrenser kravet om uavhengige dommere domstolleders styringsmuligheter. Akkurat hvor denne terskelen går er vanskelig å fastslå, men det er likevel klart at rammene for hva som er tillatt styring hadde vært tydeligere dersom systemet for tildeling var lov- eller forskriftsbestemt og transparent. Slik regulering ville gitt bedre forutberegnelighet, og gitt bedre samsvar mellom intern norsk rett og internasjonale anbefalinger. Regulering ville dessuten kunne gitt større styringsadgang ved sakstildelingen, ettersom fravik fra tilfeldighetsprinsippet lettere aksepteres når fravikelsen er hjemlet i en skriftlig regel og avgjørelsene er transparente. Dette gjelder både der fravikelsen er begrunnet

---

¹²¹ Norges institusjon for menneskerettigheter: *Menneskerettslig rammer for domstolenes uavhengighet* (Tema-rapport 2018) kapittel 6.3.2

¹²² *ibid.*

¹²³ ENCJ, *Independence, Accountability and Quality of the Judiciary – Performance Indicators* (2017), s. 29.

i behov for spesialisering, eller for å ivareta plikter etter arbeidsmiljøloven og lovbestemte frister etter prosesslovgivningen.

I et rettsutviklingsperspektiv bør både tilfældighetsprinsippet som hovedregel, samt hjemler for unntak fra prinsippet vurderes nedfelt i lov eller forskrift. Det samme gjelder saksbehandlingsregler, herunder hvem som beslutter og hvordan fravikelser besluttes, samt regler om hvordan saksfordelingsavgjørelser kan ankes eller påklages.

4.5 Omfordeling av saker

På lik linje med at domstollederen har kompetanse til å fordele sakene mellom dommerne, har vedkommende også kompetanse til å omfordele allerede tildelte saker. Hjemmelen til å omfordele saker følger for det første av lovbestemte absolutte krav. For det andre har domstolleder adgang til å omfordele i tilfeller som faller innenfor arbeidsgivers styringsrett. I dette underkapittelet presenteres først tilfellene hvor domstolleder er pliktig til å omfordele, deretter drøftes hvilke tilfeller domstolleder har anledning til å omfordele der det ikke foreligger uttrykkelig hjemmel i lov.

Etter at en sak er tildelt en dommer, kan det vise seg at dommeren er inhabil i saken etter reglene i domstoloven.¹²⁴ Siden ingen kan være dommer dersom vedkommende er inhabil, er domstollederen da pliktig til å omfordele saken til en annen dommer.

I tillegg fremgår det av tvisteloven § 11-7 andre ledd at domstollederen skal overføre en sak til en annen dommer, dersom den opprinnelige dommeren har vesentlig tilsidesatt sine plikter etter § 11-6 og det er nødvendig av hensynet til en forsvarlig videre behandling. Tvisteloven § 11-6 pålegger dommeren å sørge for en aktiv saksstyring som sørger for at saken behandles effektivt og forsvarlig. Tvisteloven § 11-7 andre ledd pålegger dermed domstolleder en handlingsplikt i de tilfeller der dommeren vesentlig tilsidesetter pliktene om en effektiv og forsvarlig saksbehandling. I forarbeidene nevnes situasjoner der dommeren i lang tid ignorerer krav fra parten om å treffe avgjørelser om behandlingen, og der det går mange måneder etter hovedforhandling før dom blir avsagt. I det siste tilfellet, bør omfordeling kun skje dersom det er grunn til å tro at den sene saksbehandlingen vil bli påberopt som ankegrunn.¹²⁵

Innenfor straffeprosessen finnes ikke tilsvarende regel, men i utredningen til ny straffeprosesslov står det at domstolen etter gjeldende rett har et «selvstendig ansvar for å

---

¹²⁴ Domstoloven kapittel 6.

¹²⁵ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 410

påse at behandlingen skjer innenfor forsvarlige rammer og gjennomføres så konsentrert og effektivt som mulig». ¹²⁶ I tillegg pekes det på at reglene om saksstyring i tvisteloven, for eksempel § 11-7, kan tjene som et utgangspunkt for regulering i ny straffeprosesslov. Selv om domstolleder ikke har en lovbestemt plikt til å foreta omfordeling etter dagens straffeprosesslov, sørger ansvaret om en forsvarlig og effektiv saksbehandling for at domstolleder har en rett til å omfordele også innenfor straffeprosessen. Spørsmålet i det videre er derfor hvilke tilfeller domstolleder *kan* omfordele en sak, uavhengig av prosessform, uten at det foreligger uttrykkelig hjemmel i lov.

Når en sak er tildelt en dommer er utgangspunktet at saken er en del av dommerens dømmende virksomhet. Dette innebærer at domstolleder ikke kan instruere eller i utgangspunktet omfordele saken. Hvis domstolleder hadde anledning til å vilkårlig omfordele saker åpner dette for at dommerne blir sårbare for påvirkning, hvilket fører til at det kan stilles spørsmål om dommernes uavhengighet. Det finnes likevel unntak i særlige tilfeller. ¹²⁷ I vurderingen av hva som er særlige tilfeller er det et grunnleggende krav at denne er basert på saklige hensyn. ¹²⁸

Det er naturlig å se på ordlyden i tvisteloven § 11-6 for å vurdere hva som er saklige hensyn. Sett ut fra kravet om uavhengighet må saklighetskravet vurderes strengt. Ordlyden sikter til saksbehandlingen i den enkelte sak, og hensynet til domstolens saksavvikling i sin helhet gjør seg ikke gjeldende på samme måte som ved tildeling av saker. Likevel kan den enkelte dommer ha fått tildelt så mange, eller svært omfattende saker at dette også går utover den allerede tildelte saksporteføljen. I slike tilfeller bør domstolleder ha adgang til å omfordele med begrunnelse i at saken ikke blir gjennomført på en forsvarlig måte uten at saken omfordeles. Med hensyn til dommerens uavhengighet, er det de sakene som enda ikke er påbegynt, eller påbegynt i særlig grad, som bør vurderes omfordelt først.

Også i tilfeller der dommeren grunnet sin livssituasjon ikke klarer å gjennomføre en effektiv og forsvarlig behandling av den konkrete sak, har domstolleder adgang til å omfordele saken til en annen dommer. Dette kan enten være ved sykdomsfravær, eller andre personlige omstendigheter som gjør at arbeidskapasiteten er blitt redusert. Å vurdere tiltak som for eksempel omfordeling er noe domstolleder er pliktig til etter bestemmelsene i arbeidsmiljøloven. ¹²⁹

---

¹²⁶ NOU 2016:24 *Ny straffeprosesslov* kapittel 17.1.2

¹²⁷ *ibid.* kapittel 8.2.6.1

¹²⁸ Bøhn, A. *Domstoloven: Kommentarutgave 2*. Utgave (2013) s. 26

¹²⁹ Arbeidsmiljøloven §§ 1-1 jf. 2-1

Konklusjonen er dermed at domstollederen har anledning til å omfordele saker i de tilfeller der dommere ikke overholder sine plikter om en effektiv og forsvarlig saksbehandling. Dette gjelder både tilfeller der dommeren ikke overholder sine plikter grunnet arbeidskapasitet eller andre personlige grunner. Avgjørelsen om å omfordele må baseres på en konkret vurdering i den enkelte sak, der det avgjørende er at det må foreligge særlige forhold i saken.

I et rettsutviklingsperspektiv bør regler om omfordeling reguleres enda tydeligere enn det gjør i dag. Riktignok fremkommer det av tvisteloven at domstollederen i enkelte tilfeller er pliktig til å omfordele, men det bør også lovfestes i hvilke tilfeller domstolleder har anledning til å vurdere omfordeling. På lik linje som ved tildeling av saker bør det komme tydelig frem for partene at saken er omfordelt, og det bør være anledning til å anke eller påklage avgjørelsen.

4.6 Særlig om tildeling av saker til midlertidige dommere

En midlertidig dommer er utnevnt eller tilsatt som dommer i en tidsbegrenset periode. Dette gjelder dommerfullmektiger, konstituerte dommere og ekstraordinære lagdommere.¹³⁰

EMD har behandlet flere saker som gjelder bruken av midlertidige dommere, og om en midlertidig dommer kan anses uavhengig. Domstolen har uttalt at det sentrale i vurderingen er om dommeren har det samme stillingsvernet som en fast dommer i utnevnesperioden.¹³¹ En midlertidig dommer skal derfor nyte det samme stillingsvernet som en fast utnevnt dommer frem til konstitusjonen sin sluttdato.

Greco anbefalte i sin evalueringsrapport at Norge burde ha større åpenhet i utnevnesprosessen av midlertidige dommere, og i tillegg vurdere å begrense bruken av midlertidige dommere.¹³² Høyesterett har også kritisert den norske konstitusjonspraksisen. I Rt. 1995 s. 506 uttalte førstvoterende at «bruken av konstitusjoner når det gjelder dommere, kan virke uheldig, og [...] bruken av konstitusjoner [bør derfor] begrenses til det strengt nødvendige».¹³³

Årsaken til at man bør begrense bruken av midlertidige dommere og ha åpenhet knyttet til utnevnesprosessen, er at det ikke skal forekomme tvil om dommerens uavhengighet. Denne problematikken er særlig aktuell der den midlertidige dommeren har ønske om å bli utnevnt som fast dommer senere, eller få forlenget konstitusjonsperioden.

---

¹³⁰ Domstolloven §§ 55 g første ledd, 55 e første ledd og 55 f første ledd.

¹³¹ Se kapittel 2.3, *Term of Office*

¹³² Greco: *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Fourth evaluation round: Compliance report Norway* (2017)

¹³³ Rt. 1995 s. 506

I konstitusjonsperioden kan domstolleder tildele saker til den midlertidige dommeren på lik linje med faste dommere med mindre noen av de lovbestemte unntakene gjør seg gjeldende.¹³⁴ Hovedregelen er også her tilfældighetsprinsippet.

Det kan likevel stilles spørsmål ved om tildeling av saker til ekstraordinære lagdommere etter dagens ordning hindrer gjennomføring av tilfældighetsprinsippet. En ekstraordinær lagdommer er konstituert i en periode på inntil to år, jf. domstoloven § 55 f første ledd. Det er som regel pensjonerte dommere som konstitueres som ekstraordinær lagdommer, men også andre pensjonerte jurister kan konstitueres etter bestemmelsen.¹³⁵ I praksis fungerer ordningen ved at «[e]kstraordinære lagdommere tilkalles av vedkommende førstelagmann etter behov, og forutsatt at vedkommende ekstraordinære har tid og anledning».¹³⁶ Dette innebærer at domstollederen må forhøre seg med den aktuelle ekstraordinære lagdommeren, eller at vedkommende på forhånd har meldt inn når han eller hun kan tilkalles. Hovedregelen om tilfældig tildeling har dermed begrenset virkning. Konsekvensen av dagens ordning er at tilfældighetsprinsippet ikke fungerer som hovedregelen for tildeling av saker til ekstraordinære dommere. Selv om det ut fra gjeldende EMD-praksis ikke kan sies å være direkte konvensjonsstridig, er ordningen ikke i tråd med de internasjonale anbefalingene på området.¹³⁷

Selv om det faller utenfor oppgavens tema er det i forlengelsen av problematikken vedrørende ekstraordinære lagdommere interessant å stille spørsmål om en ekstraordinær lagdommer i det hele tatt kan regnes som internt uavhengig.

Den ekstraordinære lagdommeren mottar i utgangspunktet en fast månedlig pensjon. Dersom vedkommende tildeles en sak i lagmannsretten, utbetales det også en dagsgodtgjørelse per arbeidende dag i tillegg til pensjonen.¹³⁸ Dagsgodtgjørelsen er fastsatt av Domstoladministrasjonen til 1 962 kroner.¹³⁹ Ordningen med dagsgodtgjørelse skaper altså en ikke ubetydelig økonomisk interesse, og for å få innfridd interessen er den ekstraordinære lagdommeren avhengig av å få tildelt saker. Ordningen skaper med andre ord et økonomisk insentiv i selve konstitusjonsperioden og selv om dommeren faktisk er uavhengig kan det stilles spørsmål om det fremstår slik utad. Denne problemstillingen ble diskutert i forarbeidene til endringer i domstoloven. Domstolkommisjonen foreslo den gangen å

---

¹³⁴ For eksempel straffeprosessloven § 276 fjerde ledd og domstoloven § 10 andre ledd.

¹³⁵ Bøhn, A. *Domstoloven: Kommentarutgave* (2. utgave), Oslo: Universitetsforlaget 2013 s. 207

¹³⁶ Innstillingsrådet for dommere: *Praksis-/policynotat* side 65.

¹³⁷ Venezia-kommisjonen, *Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges (2010)*, avsnitt 79.

¹³⁸ Innstillingsrådet for dommere: *Praksis-/policynotat* side 65.

¹³⁹ Se vedlegg 1 – Hentet fra intranettsidene til Domstoladministrasjonen

avskaffe ordningen på grunnlag av folkets tillit til domstolene.¹⁴⁰ Konklusjonen til Justisdepartementet var at ordningen for ekstraordinære lagdommere opprettholdes med grunnlag i at disse dommerne utgjør en god arbeidskraft, ordningen er administrativt enkel og det at det er pensjonerte dommere i lagmannsretten fremstår som god seniorpolitikk.¹⁴¹

Sett ut fra kravet om intern uavhengighet, som også fremkommer av Grunnloven § 95, kan det stilles spørsmål ved om dagens ordning med ekstraordinære lagdommere er holdbar. Hverken argumenter om arbeidskraft, administrasjon eller seniorpolitikk veier etter mitt syn opp for kravet om internt uavhengige dommere.

---

¹⁴⁰ Ot.prp.nr.44 (2000-2001) kapittel 9.4.7

¹⁴¹ Ot.prp.nr.44 (2000-2001) kapittel 9.6.6

Kapittel 5: Bruk av elektroniske verktøy

5.1. Innledning

Siden arbeidsgiveren har det overordnede ansvaret for å nå de målsetninger og resultatkrav som er satt, har arbeidsgiveren også ansvaret for å stille nødvendig arbeidsverktøy til rådighet for arbeidstakeren. Hva som er nødvendige arbeidsverktøy varierer ut fra hva man jobber med. Den teknologiske utviklingen de siste årene har bidratt til fremveksten av digitale arbeidsverktøy, både i privat og offentlig sektor. Det er Domstoladministrasjonen som har det overordnede ansvaret for domstolenes IKT-systemer. Ansvarer innebærer at utvikling og vedlikehold av elektroniske verktøy styres sentralt.

Det arbeides i dag for å tilpasse domstolene til den digitale omverden.¹⁴² Dette skjer hovedsakelig gjennom prosjektet *Digitale domstoler* i regi av Domstoladministrasjonen.¹⁴³ Prosjektet hadde oppstart i 2017, men behovet for digitalisering av domstolene ble allerede påpekt av tvistemålsutvalget i 2001 da de foreslo teknologinøytrale og teknologifremmende bestemmelser.¹⁴⁴ Domstolkommisjonen påpekte i 2019 at domstolene har et teknologisk etterslep.¹⁴⁵ Kommisjonen viste blant annet til at selv om domstolene har en plikt til å ta opptak av forklaringer i hovedforhandlinger jf. tvisteloven § 13-7 første ledd, er det ikke dette som er den praktiske hovedregelen. Kun et fåtall rettsaler har opptaksutstyr, og dermed kommer unntaksregelen i § 13-7 andre ledd til anvendelse.¹⁴⁶

De elektroniske verktøy som er særlig aktuelle for domstolene er blant annet programvarer for saksbehandling, kommunikasjonsverktøy, opptaksutstyr, automatiserte rettskildesystemer og automatisert system for maler. Med kommunikasjonsverktøy siktes det her til blant annet fjernmøteteknologi i rettsmøter og ulike portalløsninger for kommunikasjon.

Spørsmålet i dette kapittelet er hva som kan digitaliseres i dommerens arbeidshverdag og om Domstoladministrasjonen kan pålegge dommeren å benytte seg av bestemte elektroniske verktøy. I LOK-prosjektet var konklusjonen at å pålegge dommeren å benytte seg av et elektronisk saksbehandlingssystem ikke utgjorde et inngrep i dommerens uavhengighet.¹⁴⁷

---

¹⁴² NOU 2019:17 *Domstolstruktur* kapittel 8.3.4

¹⁴³ Digitale domstoler hadde oppstart i 2017. <https://www.domstol.no/digital/>

¹⁴⁴ Se for eksempel NOU 2001:32 A s. 829. Her omtales regler for fristavbrytelse ved innsending av prosesskriv.

¹⁴⁵ NOU 2019:17 *Domstolsstruktur* kapittel 8.3.4

¹⁴⁶ I tvisteloven § 13-7 andre ledd fremkommer det at dersom opptaksutstyr ikke er tilgjengelig kan opptak unnlates.

¹⁴⁷ LOK-prosjektet Delrapport nr.4: *Grensen for domstolleders myndighet overfor den enkelte dommer*, kapittel 5.5

Utviklingen av digitale arbeidsverktøy går likevel så hurtig at det gir grunnlag for å undersøke hvor de rettslige rammene for å pålegge dommeren å benytte elektroniske arbeidsverktøy går.

5.2 Rettslig utgangspunkt

Dommeres plikt til å benytte elektroniske verktøy er ikke direkte lovregulert, og det finnes heller ingen rettspraksis fra Høyesterett eller EMD.¹⁴⁸ I vurderingen av hvor grensen for styring av dommere på dette punktet går, må man derfor veie ulike hensyn opp mot hverandre. For å foreta denne vurderingen må man først undersøke hva som er hensikten med å digitalisere domstolene. Overordnet kan dette blant annet begrunnes i et ønske om en mer effektiv saksavvikling og økt kvalitet i de konkrete arbeidsoppgavene.¹⁴⁹ Gode digitale verktøy kan blant annet bidra til at dokumentbehandling, kildesøk og domsskriving effektiviseres, og gi bedre grunnlag for en forsvarlig og velbegrunnet avgjørelse.

Europarådet omtaler digitalisering av domstolene i sin anbefaling CM/Rec(2010)12. I artikkel 37 fremkommer det at både dommere og sentrale myndigheter bør støtte bruk av elektroniske saksbehandlings- og kommunikasjonsverktøy i domstolene. I den forklarende delen til anbefalingen er dette begrunnet med at domstolene kontinuerlig bør moderniseres, og at moderne teknologi er viktig for å støtte dommeren i sitt arbeid.¹⁵⁰

5.3 Begrensninger i utvikling av elektroniske verktøy

Som tidligere redegjort for er domstolens saksbehandlingstid i den enkelte sak lovregulert. Både Grunnloven, tvisteloven og straffeprosessloven har bestemmelser på området, og i tillegg måles domstolen på gjennomsnittlig saksbehandlingstid.¹⁵¹ En effektiv domstol gjør også at partene får avklart sin rettsstilling innen rimelig tid, hvilket er av stor samfunnsmessig betydning.

Selv om effektive domstoler er av stor samfunnsmessig betydning, kan det ikke gå på bekostning av dommernes uavhengighet. Dette kan for det første innfortolkes i det generelle kravet til uavhengige dommere, og følger også av internasjonale anbefalinger. I Europarådet sin anbefaling fremgår det at myndighetene har ansvaret for å legge til rette for at dommeren

---

¹⁴⁸ Indirekte finnes det for eksempel bestemmelser om domstolenes plikt til å foreta opptak av forklaringer gitt under hovedforhandlingen i sivile saker jf. tvisteloven § 13-7 første ledd.

¹⁴⁹ NOU 2019:17 *Domstolstruktur*, kapittel 10.1

¹⁵⁰ Europarådet, Recommendation CM/Rec(2010)12, forklarende rapport avsnitt 44.

¹⁵¹ Se kapittel 4.2.1 og 4.3

skal kunne være effektiv, samtidig som kravet om uavhengige dommere ivaretas.¹⁵² I den forklarende delen utdypes det at kravet om uavhengighet i utgangspunktet ikke bør være noe hindrer for effektivitet, men at effektivitet og uavhengighet må balanseres slik at uavhengigheten ikke utfordres.¹⁵³ Ut fra dette synes det som at kravet om uavhengighet ikke i noen vesentlig grad hindrer utvikling og bruk av elektroniske verktøy for å effektivisere domstolen. Likevel må dette nyanseres noe. I den forklarende delen til Europarådets anbefaling uttaler de at selv om elektroniske verktøy er viktig som støttemiddel i dommerens arbeid, kan de ikke være noe mer enn et støttemiddel. Det er dommeren som selv må utøve den dømmende virksomheten.¹⁵⁴ Ut fra dette begrenser dommerens uavhengighet i en viss grad utvikling av automatiserte arbeidsprosesser. Gjennom automatisering fjerner man menneskelige handlinger i en bestemt prosess. Dersom automatiseringen overtar dommerens oppgaver innenfor den dømmende virksomhet, reduseres området for hvor dommerens skjønn gjør seg gjeldende. Dersom dette reduseres for mye, kan ikke dommeren lenger regnes som uavhengig.

I tillegg til krav om effektivitet, stilles det også krav til kvaliteten i den enkelte sak. Dette kan innfortolkes i kravet om en forsvarlig, tillitsskapende og rettferdig rettergang.¹⁵⁵ Et ledd i disse kravene er at avgjørelser skal begrunnes, og det på en kvalitetsmessig god måte. Elektroniske arbeidsverktøy kan her bidra til å heve kvaliteten i dommerens arbeid.

Det finnes flere digitale verktøy som kan støtte dommeren i sitt arbeid. Dette kan for eksempel være automatiserte kildesøk som sørger for at dommeren lettere finner rettslige kilder til benyttelse i saksgjennomføringen, hvilket ikke utfordrer kravet om uavhengighet. Et mer tvilsomt bruksområde er de tilfeller der digitale verktøy automatisk tar inn forslag til kilder, begrunnelse og slutning i selve avgjørelsen. På den ene siden kan dette bidra til at sakene behandles mer enhetlig, men samtidig vil det fjerne deler av dommerens selvstendige vurdering. Det foreligger dermed grenser for hvor omfattende en mal kan være når det gjelder begrunnelse for avgjørelsen og hvor langt et malverktøy kan gå i å utforme forslag til selve konklusjonen før det utfordrer dommerens uavhengighet.

---

¹⁵² Europarådet, Recommendation CM/Rec(2010)12, artikkel 32

¹⁵³ Europarådet, Recommendation CM/Rec(2010)12, forklarende rapport avsnitt 37.

¹⁵⁴ *ibid.* avsnitt 44.

¹⁵⁵ Tvisteloven § 1-1 første ledd. Liknende bestemmelse finnes ikke i straffeprosessloven, men overordnet følger det likevel av Grunnloven § 95 første ledd.

5.4 Dommerens plikt til å benytte seg av elektroniske verktøy

Spørsmålet om sentrale myndigheter kan pålegge dommeren å benytte seg av et elektronisk verktøy kan det ikke svares generelt på. For å få frem helheten i styringsretten på området må det skilles mellom elektroniske verktøy i lovpålagte oppgaver og elektroniske verktøy som støttemiddel.

Det finnes lovbestemmelser som pålegger dommeren å utføre bestemte oppgaver. For eksempel har dommeren en plikt til å være aktiv i sin saksstyring, og pliktig til å ta lydopptak av forklaringer i hovedforhandling.¹⁵⁶

Ansvar for å utvikle og utstyre domstolene med elektroniske verktøy ligger hos Domstoladministrasjonen. Dette må ses i sammenheng med at de også har ansvaret for domstolenes IKT-systemer, og må sørge for at de elektroniske verktøyene er kompatible med gjeldende systemer. Dette ansvaret gjør også at Domstoladministrasjonen har rett til å velge utforming og funksjonalitet til det elektroniske verktøyet, så lenge det ivaretar og muliggjør de lovpålagte oppgavene til dommeren. For at dommeren skal utføre de lovpålagte oppgavene er han eller hun nødt til å benytte seg av det elektroniske verktøyet som Domstoladministrasjonen har bestemt. Kravet om uavhengighet setter dermed ikke noen særlig begrensning på Domstoladministrasjonens styringsrett på området.

I de tilfeller der elektroniske verktøy fungerer som støttemiddel i dommerens arbeid er forholdet mellom dommer og sentral administrasjon noe annerledes.

Domstoladministrasjonen kan og bør utvikle elektroniske verktøy som bidrar til at dommeren kan effektivisere og øke kvaliteten i sin utførelse av dommeroppgavene. Det elektroniske verktøyets utforming og funksjonalitet er igjen en del av Domstoladministrasjonens oppgaver, og styringsmulighetene strekker seg langt. Det sentrale her er at verktøyet ikke overtar den dømmende virksomheten til dommeren. I tilfeller der et elektronisk støtteverktøy tas i bruk i domstolen, er det opp til dommeren å bestemme om og i hvilken grad verktøyet skal benyttes. Domstoladministrasjonen sine styringsmuligheter er her begrenset til hvilke elektroniske støtteverktøy som skal tilbys i domstolen.

Både der det utvikles elektroniske verktøy grunnet lovpålagte oppgaver og der de fungerer som støtteverktøy, bør dommeres og Domstoladministrasjonens interesser ivaretas. Det er ikke i noens interesse at det utvikles elektroniske verktøy som ikke benyttes. Dette vil være u hensiktsmessig ut fra et økonomisk perspektiv, og det kan virke negativt inn på forholdet

---

¹⁵⁶ Tvisteloven §§ 11-6 tredje ledd jf. første ledd og 13-7 første ledd.

mellom Domstoladministrasjonen og dommeren. Det er dommeren som har best oversikt over hvilken funksjonalitet som trengs for å effektivisere og øke kvaliteten i arbeidshverdagen, mens det er Domstoladministrasjonen som har kompetanse på hva som er mulig å gjennomføre av tekniske løsninger. Dette forholdet fordrer samarbeid i utviklingen av elektroniske verktøy, noe som også følger av Europarådets anbefaling.¹⁵⁷ I forlengelsen av dette er det viktig at dommeren får nødvendig og tilstrekkelig opplæring i bruk av elektroniske verktøy. Dette er noe også noe dommeren har krav på etter arbeidsmiljøloven § 4-2 første ledd. Selv om elektroniske verktøy kan bidra til mer effektive og kvalitetsmessig bedre domstoler, vil dette ikke skje hvis dommeren ikke vet hvordan verktøyets potensiale kan utnyttes.

---

¹⁵⁷ Europarådet, Recommendation CM/Rec(2010)12, artikkel 37. Her fremkommer det at elektronsike verktøy «should be promoted by both authorities and judges, and their generalised use in courts should be similarly encouraged».

Kapittel 6: Rettledning og irettesettelse av dommeren

6.1 Innledning

Siden arbeidsgiveren har ansvaret for at bedriften leverer tilfredsstillende resultater, er det også naturlig at arbeidsgiveren har mulighet til å rettlede og irettesette arbeidstakeren dersom arbeidstakerne ikke utfører oppgavene på en akseptabel måte. Som eksempel kan det tenkes at oppgaven er utført, men på feil måte. Det er normalt at denne funksjonen tilkommer nærmeste leder eller en annen med lederansvar i virksomheten. Som nevnt tidligere er det domstollederen som har det daglige arbeidslederansvaret i domstolene, men grunnet at dommeren skal være uavhengig i utøvelsen av de dømmende oppgaver har domstollederen ikke anledning til å rettlede eller irettesette dommeren i utførelsen av disse.¹⁵⁸ Hensynet til dommerens uavhengighet, medfører altså at arbeidsgivers styringsrett er begrenset og at dommerens interne uavhengighet er styrket tilsvarende. I tilfelle dommeren har kommet frem til feil resultat, må dette i tilfellet overprøves ved bruk av rettsmidler etter prosesslovgivningen. Selv om dette er utgangspunktet er det fortsatt et behov for å rettlede og irettesette en dommer som ikke opptrer i tråd med forventningene til dommerrollen. Spørsmålet i dette kapittelet er dermed i hvilke tilfeller og hva slags styringsmuligheter staten har der en dommer opptrer på en uønsket måte. Det er med andre ord et spørsmål om adgangen til å fatte disiplinærvedtak overfor dommeren. I Norge er denne myndigheten lagt til Tilsynsutvalget for dommere.¹⁵⁹

6.2 Disiplinærorganets oppgaver

Tilsynsutvalget for dommere sin hovedoppgave er å behandle klager og vurdere disiplinærtiltak mot dommere. Det er i de tilfeller der en dommer «forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk» at disiplinærvedtak er aktuelt.¹⁶⁰ I tillegg skal utvalget ha en holdningsskapende funksjon og bidra til å utvikle dommeretikken ved å uttale seg generelt om kritikkverdige forhold i domstolene.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Parlov-Tkalcic mot Kroatia (avsnitt 86)

¹⁵⁹ Domstoloven § 235 første ledd

¹⁶⁰ Domstoloven § 236 første ledd.

¹⁶¹ Tilsynsutvalget for dommere sin årsmelding 2018, side 4.

6.3 Disiplinærorganets saksbehandling

I 2018 mottok Tilsynsutvalget for dommere 112 klager på dommere i de alminnelige domstolene.¹⁶² Alle de innkommende sakene følger samme saksbehandlingsrutine, der målet er å avdekke eventuelle kritikkverdige forhold, samtidig som klagerens og dommerens rettigheter ivaretas.¹⁶³ Dersom Tilsynsutvalget for dommere skal kunne realitetsbehandle en klage, må formalkravene etter domstoloven kapittel 12 være oppfylt. Dette innebærer at klageren må ha klageadgang og at klagen må være innsendt før utløpet av oppsatte tidsfrister.¹⁶⁴ Dersom noen av formalkravene ikke er oppfylt ender det med at klagen avvises.

Det er flere personer og organer som har klageadgang på en dommer. For det første er dette Domstoladministrasjonen, departementer, domstollederen i samme domstol som den aktuelle dommeren og Den Norske Advokatforeningen, som alle har fast klageadgang.¹⁶⁵ Det at Domstoladministrasjonen og domstollederen har klageadgang må ses i sammenheng med deres arbeidsgiverfunksjon. For det andre har også parter, prosessfullmektiger, sakkyndige, vitner i en sak eller andre som er direkte berørt av at en dommer eventuelt har overtrådt domstoloven § 236 første ledd, klageadgang.¹⁶⁶ Tilsynsutvalget kan også ta en sak til behandling etter en henvendelse fra noen som ikke har klagerett, eller etter eget tiltak.¹⁶⁷

Dersom klagen realitetsbehandles er resultatet enten at dommeren får kritikk, advarsel eller at det ikke gis noe disiplinærreaksjon. Den vanligste og mildeste formen for disiplinærreaksjon er kritikk. I de mer alvorlige tilfellene kan utvalget gi en advarsel til dommeren.¹⁶⁸ Utvalget kan også avgi generelle uttalelser om hva som er god dommerskikk.¹⁶⁹

6.4 Disiplinærorganets styringsadgang

De internasjonale anbefalingene er samstemte om at adferden som gir grunnlag for en disiplinærreaksjon bør være fastsatt i lov.¹⁷⁰ Dette grunngis med at dommeren og samfunnet for øvrig skal ha klarhet og forutberegnelighet i hva slags type adferd man kan forvente av en

---

¹⁶² Tilsynsutvalget for dommere sin årsmelding 2018, side 5.

¹⁶³ Tilsynsutvalget for dommere sine hjemmesider <https://www.domstol.no/tilsynsutvalget-for-dommere/om-tilsynsutvalget/>

¹⁶⁴ Domstoloven § 237 fjerde ledd

¹⁶⁵ Domstoloven § 237 første ledd

¹⁶⁶ Domstoloven § 237 første ledd

¹⁶⁷ Domstoloven § 237 andre ledd

¹⁶⁸ Domstoloven § 239 andre ledd

¹⁶⁹ Domstoloven § 236 tredje ledd

¹⁷⁰ Se for eksempel CCJE, *Opinion No. 3* avsnitt 77 i), og CCJE, *Magna Carta of judges* punkt 19.

dommer. I Oleksandr Volkov mot Ukraina uttalte EMD at det er viktig at grunnlagene for reaksjon er formulert presist og at vage eller vide formuleringer bør unngås.¹⁷¹

Videre anbefales det at det ikke bør gis disiplinærreaksjon i de tilfeller der det er feil i dommerens lovtolkning, vurdering av faktum eller bevisvurdering.¹⁷² Dette ivaretar dommerens uavhengighet i den dømmende virksomheten. Disiplinærreaksjonene bør kun gis i de tilfeller der dommeren ikke utfører sine oppgaver på en effektiv og god måte.¹⁷³

I Norge er det lovfestet at det er i de tilfeller en dommer forsettlig eller uaktsomt har overtrådt de plikter som stillingen medfører eller har opptrådt i strid med god dommerskikk at utvalget kan treffe vedtak om disiplinærreaksjon.¹⁷⁴ Utvalget kan ikke vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i rettspleielovgivningen, noe som er i samsvar med de internasjonale anbefalingene nevnt ovenfor.¹⁷⁵ I forarbeidene utdypes det at det er dommerens plikter etter prosesslovgivningen, arbeidsrettslige plikter eller brudd på reglene om sidegjøremål som er aktuelle etter det første alternativet. Videre fremkommer det at god dommerskikk retter seg mot en rekke forhold, blant annet dommerens opptreden i retten og hvordan saksbehandlingen utføres.¹⁷⁶ I tillegg er det utarbeidet etiske prinsipper for dommeradferd, som er ment å opplyse om hva som er god dommerskikk.¹⁷⁷ Dette er utgangspunktet i vurderingen om en dommer bør ilegges et disiplinærreaksjon.

I det videre presenteres enkelte vedtak for å gi eksempler på hvilke tilfeller Tilsynsutvalget for dommere benytter styringsretten. Med andre ord hva slags tilfeller og oppførsel som er gjenstand for en disiplinærreaksjon.

6.4.1 Dommerens atferd

Begrunnelsene for klagen varierer i stor grad når det gjelder dommerens adferd, men flere av klagen går ut på at dommeren er forutinntatt, partisk, diskriminerende eller opptrer respektløst overfor klageren.¹⁷⁸

---

¹⁷¹ Oleksandr Volkov mot Ukraina avsnitt 79,

¹⁷² Europarådet, Recommendation CM/Rec(2010)12, artikkel 66.

¹⁷³ *ibid.* artikkel 69.

¹⁷⁴ Domstoloven § 236 første ledd

¹⁷⁵ Domstoloven § 236 fjerde ledd

¹⁷⁶ Ot.prp.nr.44 (2000-2001) kapittel 13: Til § 236

¹⁷⁷ Den norske Dommerforening, Teknas etatsforening for jordskifterettene og Domstoladministrasjonen: *De etiske prinsipper for dommeratferd* (2010)

¹⁷⁸ Se for eksempel TU-sak 14-016, 15-107, 17-035 og 17-087

TU-sakene 11-158 og 12-018 rettet seg mot samme tingrettsdommer. Den første klageren anførte at dommeren hadde opptrådt arrogant, nedlatende og forutinntatt. I tillegg ble det anført at dommeren hadde konstruert egne historier om hendelsesforløpet. Den andre klagen omhandlet at dommeren var for sen til rettsmøtet, møtte uforberedt og at gjennomføringen var ustrukturert. I tillegg ble det anført at dommeren hadde opptrådt partisk og hatsk i utspørringen. Utvalget påpekte at det var flere klager spredt over et langt tidsrom som rettet seg mot den aktuelle dommerens adferd. Etter behandlingen av den første saken kom utvalget frem til at dommeren hadde opptrådt i strid med de etiske prinsipper om dommeradferd ved at han hadde fremstått som partisk og forutinntatt. I den andre saken la utvalget til grunn at klagers beskrivelse var i tråd med dommerens handlemåte. I tillegg uttalte domstollederen i domstolen at dommeren også tidligere hadde kommet for sent eller ikke møtt opp til hovedforhandlinger. Utvalget uttalte at det er alvorlig at en dommer begår slike tjenesteforsømmelser som kan bidra til å svekke tillitten til dommerne og domstolen. Utvalget kom frem til at forholdet resulterte i advarsel. Den aktuelle dommeren ble senere avskjediget ved dom.¹⁷⁹

For at tilliten til domstolene og dommeren skal ivaretas kan ikke dommeren ha et forutinntatt standpunkt til saken. I TU-sak 16-026 hadde dommeren sendt et brev til sakens parter der det ble anmodet om at klager skulle trekke saken. Klageren anførte for utvalget at dommeren hadde inntatt et forhåndsstandpunkt og at reglene om kontradiksjon og bevisførsel ikke var fulgt. Utvalget uttalte at det er en sentral del av dommeretikken og prosesslovgivningen at en dommer skal opptre upartisk og ikke innta et standpunkt før bevisene er vurdert. Partene i en sak skal føle seg trygge på at dommeren fatter en avgjørelse som er veloverveid og velbegrunnet, og en dommer bør være varsom med å utøve forlikspres og gi uttalelser om saken før den er behandlet. Dommeren fikk kritikk for sin opptreden.

For at utvalget skal kunne utføre sin oppgave, er det viktig at dommerne er oppriktige i sine uttalelser angående en klagesak. Det var nettopp dette TU-sak 17-140 omhandlet. Klagen rettet seg mot at dommeren hadde gitt feilaktige opplysninger i en tidligere klagesak. Utvalget kom frem til at dommerens svar i den forrige klagesaken ga rom for tvil om hva som faktisk hadde skjedd. Det at dommeren hadde avgitt et lite utfyllende svar som ga rom for tvil, anså utvalget som alvorlig siden dette var egnet til å svekke tillitten til domstolene. Behandlingen endte med at dommeren fikk kritikk.

---

¹⁷⁹ LB-2013-171610-2 (Borgarting)

6.4.2 Sen saksbehandling

Som dommer må man forholde seg til lovbestemte frister. Selv om en frist er oversittet, fører ikke dette automatisk til at dommeren får kritikk av utvalget. Det er her flere forhold og faktorer som må vurderes.

Å være i en rettsprosess kan være belastende for de involverte partene. Dersom en sak blir forsinket, kan belastningen øke ytterligere. Det er derfor viktig at dommeren er effektiv i saksbehandlingen, slik at partene får avgjort saken uten unødig opphold. I TU-sak 13-013 tok det i overkant av et år fra hovedforhandlingen var ferdig til dom ble avsagt. Utvalget uttalte at den underliggende saken ikke var spesielt omfattende eller komplisert, hvilket i utgangspunktet ikke skulle medføre en nevneverdig forsinkelse, og at en såpass lang forsinkelse objektivt sett var kritikkverdig.

Det har også forekommet at samme klage har rettet seg mot sen saksbehandling og uforsvarlig rask saksbehandling. Dette var tilfellet i TU-sak 15-025. Årsaken var at det var foretatt et bytte av saksforberedende dommer to uker før kjennelsen ble avsagt. Saksbehandlingstiden var om lag 19 måneder fra saken kom inn til domstolen til den ble avsluttet. Utvalget vurderte at den lange saksbehandlingstiden til den opprinnelige saksforberedende dommer var kritikkverdig, siden det er denne dommeren som har ansvaret for sakens fremdrift. Saksbehandlingen ble ytterligere kritikkverdig på grunn av at dommeren hadde gitt for optimistiske tidspunkt for når kjennelsen ville avsies. Når det gjaldt den raske saksbehandlingstiden etter bytte av saksforberedende dommer, fant ikke utvalget at dette var i strid med god dommerskikk.

I tilfeller der det foreligger forsinkelser, er det viktig at dommeren informerer partene om forholdet. I TU-sak 17-089 anførte klageren at det tok for lang tid fra hovedforhandlingen ble avsluttet til at dommen var avsagt. Forsinkelsen var på 11 uker og partene var ikke varslet om dette. Dommeren uttalte at en av prosessfullmektigene ble syk under hovedforhandlingen, noe som førte til at siste dag av hovedforhandlingen ble utsatt. Grunnet utsettelsen var det ikke avsatt tid til å skrive dommen. Utvalget vurderte årsakene til forsinkelsen som akseptable grunner så lenge forsinkelsen ikke er langvarig, og at 11 uker var i det nedre sjiktet for hva som var egnet å gi en disiplinærreaksjon for. Dommeren fikk i dette tilfellet ikke kritikk. Utvalget avga likevel en uttalelse om at i tilfeller det foreligger en forsinkelse, skal man informere partene om dette for å handle i samsvar med god dommerskikk.

6.5 Disiplinærvedtakets virkning

Virkningen av disiplinærvedtaket er forskjellig ut fra om det gis kritikk eller advarsel. Dersom utvalget fatter en disiplinærreaksjon i form av kritikk, har ikke dette større konsekvenser enn at dommeren er oppfordret til å følge de retningslinjer som er forventet av en dommer.

Grunnen til dette er at kravet om uavhengige dommere setter en skranke for virkningen av disiplinærreaksjonen. Selv om vedtaket har begrenset virkning overfor den aktuelle dommeren, har vedtaket en allmenn virkning. Disiplinærvedtakene er offentlig tilgjengelig, og fungerer dermed som en veiledning for de øvrige dommerne i hva som forventes av en dommer. Fra 2002 til og med 2018 har 72 klagesaker endt med at dommeren har fått kritikk.¹⁸⁰

I de tilfeller der det gis en advarsel, er konsekvensene større for dommeren. Dette er naturlig siden det kun gis i de mer alvorlige tilfellene. Dersom det gis en advarsel, kan dette benyttes som rettslig argument i en eventuell avskjedssak. I tillegg fremgår det av forarbeidene at en advarsel er av betydning i vurderingen om dommeren kan straffes etter bestemmelsene om tjenestefeil.¹⁸¹ Det er gitt advarsel ved seks tilfeller fra Tilsynsutvalget ble opprettet til og med 2018.

Sett ut fra Tilsynsutvalget for dommere sin praksis kan det tyde på at utvalget er relativt tilbakeholdne med å ilegge dommeren en disiplinærreaksjon. Dette kan begrunnes både i kvantitet og vedtakenes materielle innhold. Utvalget har til sammen fattet 78 vedtak der resultatet er kritikk eller advarsel. Dette er i underkant av fem vedtak per år. Det beskjedne antallet vedtak må ses i sammenheng med terskelen for å ilegge dommere en disiplinærreaksjon. De vedtak som retter seg mot dommerens adferd slår ned på oppførsel som det er klart at ikke er i tråd med samfunnets forventninger til dommerrollen. Også i vedtak som gjelder sen saksbehandling virker utvalget å være tilbakeholdne. Som nevnt har utvalget uttalt at 11 uker – nesten tre måneder – forsinkelse er i nedre sjiktet for hva som er egnet å gi en disiplinærreaksjon for. Tilsynsutvalget for dommere sin tilbakeholdenhet må igjen ses i sammenheng med dommerens uavhengighet. Kravet om uavhengige dommere begrenser utvalgets anledning til å rettlede og irttesette dommere.

---

¹⁸⁰ Tilsynsutvalget for dommere sin årsmelding 2018, side 7.

¹⁸¹ Ot.prp.nr.44 (2000-2001) kapittel 13: Til § 236. Det henvises her straffeloven av 1902 § 324 om forsømmelse i tjenesten. Bestemmelsen er inntatt i straffeloven av 2005 § 171.

Kapittel 7: Avsluttende kommentarer

I hvilken grad de ulike arbeidsgiverfunksjonene kan benytte seg av styringsretten uten at det utfordrer kravet om uavhengige dommere varierer. Dette må ses i sammenheng med hvilken styringsfunksjon de utøver. Ut fra de områdene som er drøftet har domstolleder og Tilsynsutvalget for dommere oppgaver som griper mer inn i den dømmende virksomhet enn det Domstoladministrasjonen har. Kravet om uavhengighet fører for det første til at styringsadgangen til domstollederen og Tilsynsutvalget er mer begrenset enn Domstoladministrasjonens styringsadgang på sine respektive områder. For det andre kreves det en mer detaljert lov- eller forskriftsregulering av domstolleder og Tilsynsutvalget sine styringsmuligheter for at uavhengighetskravet skal bli bedre ivaretatt.

På enkelte områder gjør manglende regulering at styringsretten begrenses noe mer enn det den ellers kunne vært. Dette gjelder særlig domstolleders kompetanse til å fravike tilfeldighetsprinsippet ved tildeling av saker. For at styringsretten overfor en dommer skal kunne utøves i større grad enn den gjør i dag, bør dette positivt reguleres. Det kan for eksempel vedtas et regelverk som klart sier i hvilke tilfeller en domstolleder kan fravike tilfeldighetsprinsippet. Regelverket kan eksempelvis åpne for fravikelse dersom det er behov for spesialisering, for å ivareta arbeidsgivers plikter etter arbeidsmiljøloven eller for å overholde lovbestemte frister. Dette kan løses ved at forskriftshjemmelen i domstoloven § 19 femte ledd benyttes. I tillegg bør det fremkomme for sakens parter at saken ikke er tilfeldig tildelt, og partene bør få adgang til å anke eller påklage denne beslutningen.

Ut fra momentene som det er redegjort for er det lite som tyder på at styringsadgangen overfor dommere fører til at dommernes uavhengighet er særlig truet. Styringskompetansen er fordelt på ulike arbeidsgiverfunksjoner, hvilket gjør at de hver for seg har begrenset innvirkning på dommeren. Dette verner i seg selv om uavhengigheten. Likevel bør det vurderes en tydeligere regulering av hva som er tillatt styring, slik at dommerens uavhengighet også er sikret i fremtiden. Økt lovregulering av hva som er tillatt styring vil gi dommeren, arbeidsgiveren og samfunnet for øvrig bedre forutsetninger for å forstå hvor grensene for styring går. Dette fører igjen til at det lettere kan påpekes når styringsretten benyttes der det ikke er adgang, og dermed styrke dommernes og domstolenes uavhengighet.

Litteraturliste

Norske lover (Kronologisk)

- Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven.)
- Lov 13. august 1915 nr.5 om domstolene (domstolloven)
- Lov 21. desember 1956 nr.1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl.
- Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
- Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)
- Lov 21. mai 1999 nr.30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
- Lov 15. juni 2001 nr. 62 om endringer i domstolloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjonen og dommernes arbeidsrettslige stilling)
- Ikrafttredelse av lov 15. juni 2001 nr.62 om endringer i domstolloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjonen og dommernes arbeidsrettslige stilling)
- Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)
- Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)
- Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven)
- Lov 27. januar 2012 nr. 9 om arbeidstvister (arbeidstvistloven)

Norske forarbeider og stortingsdokument (Alfabetisk)

- Dokument nr. 16 (2011-2011) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011
- NOU 1999:19 Domstolene i samfunnet
- NOU 2001:32 A Rett på sak
- NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov
- NOU 2019:17 Domstolstruktur, kapittel 4
- Mandat for Domstolkommisjonen, fastsatt av Kongen i Statsråd 11. august 2017
- Ot.prp.nr.44 (2000–2001) Om lov om endringer i domstolloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjon og dommernes arbeidsrettslige stilling)
- Ot.prp.nr.49 (2004-2005) Om lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)
- Ot.prp.nr.51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)
- Prop. 1 S (2019-2020) For budsjettåret 2020 - Justis- og beredskapsdepartementet

Norske forskrifter og rundskriv

Rundskriv G-46/1999 Administrative bestemmelser om dommerfullmektigers ansettelsesforhold, 1. juni 1999

Forskrift om domssogns- og lagdømmeinndeling av 4. mars 2016 nr. 213.

Norsk rettspraksis (Kronologisk)

Rt. 1995 s. 506

Rt. 2000 s. 1602

Rt. 2008 s. 856

Rt. 2009 s. 1465

TSTRO-2009-100662 (Sør-Trøndelag tingrett)

Rt. 2011 s. 841

Rt. 2012 s. 1608

LB-2013-171610-2 (Borgarting)

Rt. 2014 s. 1292

HR-2016-2554-P

HR-2016-2591-A

Internasjonale konvensjoner og anbefalinger (Kronologisk)

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) 4. november 1950,

De forente nasjoners internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) 16. desember 1966

Consultative Council of European Judges (CCJE), *Opinion no. 1 on standards concerning the independence of the judiciary and the irremovability of judges* (2001)

United Nations Economic and Social (ECOSOC), *The Bangalore Principles of Judicial Conduct* (2002)

Consulative Council of European Judges (CCJE), *Opinion No. 3 on ethics and reponsability of judges* (2002)

Consiltative Council of European Judges (CCJE), *General comment no. 32, Article 14, Right to equality before courts and tribunals and to fair trial* (2007)

European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) CDL-AD(2007)028 *Judicial Appointments* (2007)

European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) CDL-AD(2010)004 *Report on the Independence of the Judicial System. Part I: the Independence of Judges* (2010)

Consultative Council of European Judges (CCJE), *Magna Carta of Judges (Fundamental Principles)* (2010)

Committee of Ministers of the Council of Europe Recommendation CM/Rec(2010)12 *independence, efficiency and responsibilities* (2012)

Consultative Council of European Judges (CCJE), *Opinion no. 15 on the specialisation of judges* (2012)

Consiltative Council of European Judges (CCJE), *Opinion no. 19 on The role of court presidents* (2016)

EMD-praksis og annen internasjonal praksis (Alfabetisk)

Baka mot Ungarn (20261/12) 23. juni 2016

Bochan mot Ukraina (7577/02) 3. mai 2007

Campbell og Fell mot Storbritannia (7819/77, 7878/77) 28. juni 1984

European Commision v. Republic of Poland (Case C-619/18) 11. april 2019

Findlay mot Storbritannia (22107/93) 25. februar 1997

Maktouf og Damjanovic mot Bosnia og Hercegovina (2312/08, 34179/08) 18. juli 2013

Oleksandr Volkov mot Ukraina (21722/11) 9. januar 2013

Parlov-Tkalcic mot Kroatia (24810/06) 22. desember 2009

Annen norsk praksis (Kronologisk)

TU-sak 11-158

TU-sak 12-018

TU-sak 13-013

TU-sak 14-016

TU-sak 15-025

TU-sak 15-107

TU-sak 16-026

TU-sak 17-035

TU-sak 17-087

TU-sak 17-089

TU-sak 17-140

Norske og internasjonale rapporter (Kronologisk)

LOK-prosjektet – Delrapport nr. 1: *Lederkriterier i norske domstoler* (2007)

LOK-prosjektet – Delrapport nr.4: *Grensen for domstolleders myndighet overfor den enkelte* (2007)

Lok-prosjektet – Delrapport nr. 10: *Tilfeldighetsprinsippet* (2007)

Domstoladministrasjonen: *Spesialisering i domstolene* (2012)

Group of States against Corruption (GRECO): *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Fourth evaluation round: Evaluation report Norway* (2014)

Group of States against Corruption (GRECO): *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Fourth evaluation round: Compliance report Norway* (2017)

European Networks of Councils for the Judiciary (ENCJ): *Independence, Accountability and Quality of the Judiciary* (2017)

Norges institusjon for menneskerettigheter: *Menneskerettslig rammer for domstolenes uavhengighet* (Temarapport 2018)

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): *Independence of the judiciary under Attack in Hungary* (2018)

Group of States against Corruption (GRECO): *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: Second compliance report Norway* (2019)

Litteratur (Alfabetisk etter forfatter, ukjent forfatter til slutt)

Aal, Jørgen: *Rettstat og menneskerettigheter* (5. utgave), Bergen: Fagbokforlaget 2018

Berg, Ole T, *Store norske leksikon: Maktfordelingsprinsippet*
<https://snl.no/maktfordelingsprinsippet> (hentet 17. september 2019)

Bøhn, Anders: *Domstoloven: Kommentartutgave* (2. utgave), Oslo: Universitetsforlaget 2013

Engelsrud, Gerd: *Arbeidsrett i offentlig sektor: Styring og vern* (6. Utgave), Oslo: Cappelen Damm akademisk 2017

Evju, Stein: *Styringsrett og arbeidsrett – et perspektiv*, Arbeidsrett og arbeidsliv Bind I s. 11. (2003)

Fanebust, Fanebust: *Offentlig arbeidsrett: Rettigheter og plikter: Tilsetting og opphør*, Oslo: Universitetsforlaget 2018

Anonym 1, International Association of Judges: *Member associations* <https://www.iaj-uim.org/member-associations/> (hentet 1. oktober 2019)

Anonym 2, Stortinget: *Eidsvoll og Grunnloven 1814* <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Eidsvoll-og-grunnloven-1814/> (hentet 17. september 2019)

Anonym 3, Norges Domstoler: *Felles domstolledelse* <https://www.domstol.no/nyheter/nyhetsarkiv2/2017/felles-domstolledelse/> (hentet 4. oktober 2019)

Anonym 4, Norges Domstoler: *Domstoladministrasjonen* <https://www.domstol.no/domstoladministrasjonen/> (hentet 4. oktober 2019)

Anonym 5, Tilsynsutvalget for dommere: *Om tilsynsutvalget* <https://www.domstol.no/tilsynsutvalget-for-dommere/om-tilsynsutvalget/> (hentet 15. oktober 2019)

Anonym 6, Digitale Domstoler: *Forbedre og forenkle rettsprosessen* <https://www.domstol.no/digital/> (hentet 5. oktober 2019)

Anonym 7, Domstolenes aktualitetsmagasin, Rett på sak (nr.4 2018)

Årsmeldinger/årsrapporter og retningslinjer (Kronologisk)

Forretningsorden for Høyesteretts ankeutvalg (12. desember 2007)

Forretningsorden for Høyesterett i storkammer (12. desember 2007)

Den norske Dommerforening, Teknas etatsforening for jordskifterettene og Domstoladministrasjonen: *Etiske prinsipper for dommeratferd* (1. oktober 2010)

Domstolenes idé- og verdigrunnlag, fastsatt av Domstoladministrasjonens styre 15. oktober 2017

Domstoladministrasjonen sin årsrapport (2018)

Fosen tingrett sin årsrapport (2018)

Høyesterett sin årsrapport (2018)

Innstillingsrådet for dommere: *Praksis-/policynotat* (2018)

Tilsynsutvalget for dommere sin årsmelding (2018)